

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО
МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Студентки 2 курсу МВД групи
Освітньої програми Дошкільна освіта.
Логопедія
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Гайдучок Ірини Юріївни

Науковий керівник:
Колеснік Катерина Анатоліївна,
докторка філософії (PhD), доцентка
кафедри дошкільної освіти

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____
Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	9
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	9
1.2. Завдання й зміст розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	20
1.3. Сучасний стан розвитку монологічного мовлення старших дошкільників (за результатами констатувального етапу експерименту).....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СТОРІТЕЛІНГУ.....	48
2.1. Педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	48
2.2. Використання сторітелінгу в системі розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку (за результатами формувального етапу експерименту).....	59
2.3. Динаміка розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку (за результатами контрольного етапу експерименту).....	69
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження. Розвиток монологічного мовлення дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних напрямів сучасної дошкільної педагогіки. Його актуальність детермінована як нормативно-правовою базою, так і фундаментальним значенням для всебічного розвитку особистості. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, дошкільна освіта виступає ключовим етапом у загальній освітній системі, а формування монологічного мовлення розглядається як одна з її стрижневих складових. Закони України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», а також Базовий компонент дошкільної освіти закріплюють правові основи функціонування дошкільної освіти в Україні, акцентуючи увагу на важливості розвитку монологічного мовлення в дошкільному віці та забезпеченні умов для опанування дітьми української мови.

Мова є невичерпним джерелом інтелектуального розвитку дитини, наповнює знаннями та сприяє становленню особистості. Вона є ефективним інструментом для виховання, навчання та розвитку, впливаючи на вдосконалення відчуттів, сприйняття та розширення знань про навколишній світ. Мовлення виступає вирішальним чинником самоідентифікації дитини в соціумі.

Монологічне мовлення становить фундаментальний компонент загального мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Навчання монологічному мовленню є як кінцевою метою, так і дієвим засобом практичного оволодіння мовленнєвими навичками. У цей період відбувається інтенсивний розвиток комунікативних здібностей, що проявляється в здатності дітей формувати власні думки, почуття та бажання в логічній та зрозумілій формі.

Монологічне мовлення трактується як смислове та структурно цілісне утворення, що складається з тематично та логічно пов'язаних частин, які всебічно відображають зміст предметної діяльності. Воно має значний вплив на розвиток інтелекту та самосвідомості дитини, сприяючи формуванню таких

важливих особистісних якостей, як комунікабельність, ініціативність, доброзичливість та креативність. Розвинене мовлення дає змогу дитині чітко та ясно мислити, ефективно встановлювати контакт з оточенням, ініціювати власні ідеї та брати активну участь у різноманітних видах дитячої творчості.

Проблематика розвитку мовлення дітей дошкільного віку є предметом численних теоретичних та практичних досліджень відомих науковців, серед яких: А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, Г. Калмиков, К. Колеснік, Н. Комарівська, І. Лапшина, Т. Піроженко та ін. Зокрема, наукові розвідки Н. Гущиної, М. Василюшиної, Л. Зданевич, А. Карнаухової та інших підтверджують ефективність використання сторітелінгу як засобу формування та вдосконалення усного мовлення дітей. Це обумовлено його емоційним впливом, здатністю до мотивації, стимулюванням дитячої уяви та можливістю організації колективної взаємодії. Дослідники наголошують на необхідності цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення дошкільників як у процесі організованої освітньої діяльності, так і в повсякденному житті.

Виняткову роль у процесі розвитку монологічного мовлення відіграють дорослі – вихователі та батьки. Вони повинні створювати оптимальні умови для мовленнєвого розвитку, активно взаємодіяти з дітьми, заохочувати їх до діалогу та дискусій, а також виступати зразком правильного та багатого мовлення. Систематична та цілеспрямована робота над розвитком монологічного мовлення сприяє успішній адаптації дітей до шкільного середовища та подальшого навчання.

Вихователь у своїй діяльності повинен навчитися працювати, використовуючи різні методики впливу на своїх вихованців. Надзвичайну роль у розвитку монологічного мовлення виконує сторітелінг. Педагогині К. Крутій і Г. Гич виокремлюють сторітелінг як прийом, головна ідея якого полягає в представленні своєї промови перед аудиторією у формі цікавої сюжетної розповіді. Storytelling – майстерна, захоплива розповідь та передача важливої інформації з метою впливу на емоції, мотивацію та когнітивні процеси слухача.

Дана технологія містить у собі найкращі досягнення дидактики, психології, акторської майстерності, мотивуючи дітей до вигадування історій.

Актуальність даної проблеми та необхідність реалізації сучасних освітніх завдань, що стоять перед закладами дошкільної освіти, шляхом організації різноманітних видів діяльності, зумовили вибір теми нашого дослідження: *«Сторітелінг як засіб розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку»*.

Об'єкт дослідження – процес розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – особливості розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за допомогою сторітелінгу.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити роль сторітелінгу в процесі розвитку монологічного мовлення старших дошкільників.

Гіпотеза дослідження: розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку буде ефективним, якщо забезпечити такі педагогічні умови як використання підготовчих вправ з розвитку монологічного мовлення; систематичне й цілеспрямоване використання сторітелінгу на заняттях з розвитку мовлення та повсякденному житті; педагогічне керівництво інноваційною технологією сторітелінгу.

Мета й гіпотеза дослідження зумовили визначення таких **завдань**:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури охарактеризувати основні дефінітивні поняття дослідження та визначити завдання й зміст розвитку монологічного мовлення старших дошкільників.

2. Визначити сучасний стан розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дітей засобом сторітелінгу.

4. Розробити систему роботи сторітелінгу для розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку та апробувати її на практиці.

5. Показати динаміку розвитку монологічного мовлення старших дошкільників (за результатами контрольного етапу експерименту).

Для досягнення мети й реалізації завдань дослідження застосовувались такі наукові **методи**: теоретичні (вивчення й аналіз наукової та методичної літератури, освітніх програм з метою визначення теоретичних засад означеної проблеми розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку); емпіричні (педагогічне спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і підсумковий етапи), діагностичні завдання на виявлення рівнів розвитку монологічного мовлення дітей).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: уточнено сутність понять «мовлення», «монологічне мовлення», «сторітелінг»; обґрунтовано критерії, показники та охарактеризовано рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку; визначено педагогічні умови розвитку монологічного мовлення старших дошкільників засобом сторітелінгу; запропоновано систему роботи сторітелінгу з метою розвитку монологічного мовлення дітей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів кваліфікаційної роботи в освітньому процесі закладів дошкільної освіти студентами під час проходження педагогічної практики.

Експериментальна база дослідження: Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2024-2025 рр. на базі КЗ «ДНЗ 50 ВМР». В експерименті брали участь діти старшого дошкільного віку групи «Сонечко» (23 дошкільників, експериментальна група) та «Ведмежата» (22 дошкільника, контрольна група).

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалась у процесі експериментальної роботи. Основні положення й висновки були представлені в матеріалах науково-практичних конференціях (див. додаток А):

– Всеукраїнській науково-практичній конференції «Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики», Бердянський державний педагогічний університет, 15.11.2024 р., м. Запоріжжя

(Тема: Наступність у розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку).

– Всеукраїнській науково-педагогічній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (X школа методичного досвіду), Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 21-22.11.2024 р., м. Вінниця *(Тема: Сторітелінг як засіб розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку).*

– Міжнародній (онлайн) науково-практичній конференції «Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти», Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 27-28.02.2025 р., м. Хмельницький *(Тема: Особливості використання сторітелінгу в системі розвитку монологічного мовлення старших дошкільників).*

– IX Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» в рамках проєктів програми Еразмус + Модуль Jean Monnet, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 26-27.03.2025 р., м. Вінниця *(Тема: Особливості розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку).*

– II Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів», 08.05.2025 р., м. Харків *(Тема: Шляхи розвитку зв'язного мовлення дітей в процесі підготовки до школи).*

– Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «ДОШКІЛЬНА І СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ТЕНДЕНЦІЇ, ІДЕЇ, МОЖЛИВОСТІ», 29.05.2025 р., м. Івано-Франківськ *(Тема: Розвиток монологічного мовлення старших дошкільників засобами казки).*

– Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми дошкільної освіти: реалії та перспективи»,

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 23-24.10.2025 р., м. Глухів.

– Створено та розроблено тематичний блог і сайт на платформі Google.

Основні результати дослідження висвітлено **в 2 статтях:**

1. Гайдучок І., Колеснік К. Сторітелінг як засіб розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (X школа методичного досвіду): збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 21-22 листопада 2024 року, Вінниця (ВДПУ ім. М. Коцюбинського), 2024. С.53-56.*

2. Гайдучок І. Особливості розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 26-27 березня 2025 р.) / за ред. Т.М. Кривошеї; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця, 2025. Вип. 14. С.40-43.*

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження

У контексті сучасного реформування освіти, дошкільні заклади прагнуть створити оптимальні умови для всебічного розвитку, максимальної реалізації нахилів та здібностей кожної дитини. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, сучасний заклад дошкільної освіти визначено як «інститут соціалізації», покликаний формувати в дітей від народження до 6-7 років психологічну, фізичну та соціальну компетентність. Це передбачає виховання ціннісного ставлення до світу, навчання навичок особистісного існування та ознайомлення з основами науки й мистецтва життя.

Мовлення відіграє ключову роль у цьому процесі. У дошкільному віці коло спілкування дітей значно розширюється, що вимагає від них ефективного оволодіння засобами комунікації, зокрема мовленням. Воно є основою для вираження думок, почуттів та потреб дитини, а також для розуміння інших та ефективної взаємодії. Саме завдяки різнобічному спілкуванню дитина пізнає навколишній предметний, природний і соціальний світ у всьому його різноманітті. Добре розвинене мовлення полегшує дитині налагодження контактів з оточенням, сприяє її навчанню, формуванню особистості та побудові стосунків. Для дитини спілкування є інструментом культури, що сприяє становленню та розвитку особистості, формуванню її світосприйняття та вихованню гуманного й ціннісного ставлення до навколишнього світу. Особливо інтенсивний розвиток мовлення відбувається саме в дошкільному віці.

Для вивчення питання розвитку монологічного мовлення старших дошкільників за допомогою сторітелінгу варто проаналізувати дефінітивну базу дослідження. До неї входять наступні категорії: «мовлення», «монологічне

мовлення», «сторітелінг».

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» мовлення визначають як процес вибору та застосування мовних засобів для спілкування [13, с.129]. Це активна форма існування мови, адже саме через мовлення мова діє і розвивається. Мова є спільною для всіх, хто нею користується, тоді як мовлення – це індивідуальний прояв мови.

На фізіологічному рівні мовлення функціонує завдяки другій сигнальній системі, де головними стимулами є слова, а не самі об'єкти. Хоча в мовленнєвому процесі задіяні багато ділянок кори головного мозку, деякі з них мають вирішальне значення й відомі як мовні аналізатори або центри мови. Наприклад, центр артикуляції та мови знаходиться в задній частині нижньої лобової звивини. По суті, мовлення – це спосіб виразити думку, оскільки воно дозволяє нам називати предмети, явища, дії та ознаки.

Однією з ключових функцій мовлення є мовленнєве спілкування. У дошкільному віці відбувається важливий перехід від ситуативного мовлення (пов'язаного з безпосереднім оточенням) до контекстуального, що дає дитині змогу описувати різні ситуації та події поза прямою візуальною присутністю. Саме в цей період активно формується навичка мовленнєвого спілкування з поясненнями. Розвиток цієї функції вимагає високого рівня психічного розвитку дитини, який, у свою чергу, стає потужним стимулом для подальшого когнітивного зростання.

У лінгвістиці та лінгводидактиці поняття зв'язного мовлення розглядається у двох основних аспектах: як процес створення зв'язного висловлювання та як кінцевий продукт мовлення. Цей вид мовлення характеризується як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично й логічно поєднаних між собою частин, які повною мірою відображають сутність предметного змісту.

При створенні зв'язного мовленнєвого продукту важливо розрізняти два компоненти:

– *Діяльнісний компонент* зумовлений процесами створення та сприйняття повідомлення, а також регуляцією та контролем власної мовленнєвої діяльності.

– *Особистісний компонент* полягає в тому, що через мовлення індивід розкриває свою унікальність та рівень загальної культури.

Зв'язне мовлення виконує ключову комунікативну функцію, яка реалізується у двох основних формах: монологі та діалозі.

Діалог – це форма мовної комунікації, коли дві особи обмінюються репліками та висловлюваннями. Його лінгвістичні характеристики включають: розмовну лексику та фразеологію, уривчастість, недомовленість та скороченість висловлювань, переважне використання простих та складних безсполучникових речень, імпровізаційний, реактивний характер висловлювань [3, с. 143].

На противагу діалогу, *монолог* – це мовлення однієї особи, яке орієнтоване на сприйняття іншими, але при цьому не передбачає негайного та безпосереднього відгуку слухачів. Саме орієнтація на слухача робить монолог складнішим, адже вимагає від промовця чіткості та змістовності, оскільки інформація, яку він подає, зазвичай невідома іншим учасникам комунікації.

Монолог є основним засобом логічного та послідовно організованого повідомлення. Він є більш усвідомленим і довільним, ніж діалог, оскільки вимагає тривалішої внутрішньої підготовки [53, с. 176]. Це включає попереднє обмірковування та зосередження на ключових ідеях, а також вміння вибірково використовувати доречні мовні засоби. Цей вид мовлення є індикатором усіх досягнень дитини у володінні українською мовою, охоплюючи її звукову форму, лексичний склад та граматичну будову.

Монолог має низку відмінних лінгвістичних характеристик: розгорнутість висловлювання, переважне використання літературної лексики, ускладнені синтаксичні конструкції, чітке граматичне оформлення та системність зв'язків, структуроване закінчення.

Хоча мовець використовує позамовні та інтонаційні засоби виразності, у монологі вони відіграють другорядну роль порівняно з діалогом, оскільки

монолог є менш емоційним. Монолог не підтримується зовнішньою ситуацією чи запитаннями. Він, як правило, адресований не одній, а багатьом особам. Основними спонукальними мотивами для монологу є внутрішні фактори, що дозволяють мовцю самостійно обрати тему та засоби вираження. Як основний засіб логічно та послідовно організованого повідомлення, монологічне мовлення є більш усвідомленим та довільним порівняно з діалогом. Монологічне мовлення вимагає тривалішої внутрішньої підготовки, попереднього обдумування та зосередження на головному. Також передбачається вміння вибірково використовувати доречні мовні засоби для конкретного випадку. Монолог є більш складним, довільним та організованим видом мовлення, що потребує спеціалізованого навчання. Цей вид мовлення акумулює всі досягнення дитини у володінні українською мовою.

Монологічне мовлення в освітньому процесі виконує низку важливих комунікативних функцій:

- *Розважальна* функція проявляється у виступах дитини на сцені чи в колі друзів, спрямованих на розвагу слухачів. Прикладами є виступи під час свят, інсценування або драматизації.

- *Ритуально-культова* функція використовується для висловлювань під час різноманітних ритуальних обрядів, зокрема при промовлянні закличок.

- *Впливова* – метою цієї функції є спонукання до дії, попередження небажаних вчинків, а також переконання аудиторії в справедливості певних поглядів, думок чи переконань. Функція може бути реалізована, наприклад, під час складання морально-етичних розповідей.

- *Експресивна* функція передбачає мовленнєве спілкування для опису емоційного стану мовця та зняття емоційної напруженості. Прикладами є розповідання казок або оповідань.

- *Інформативна* функція забезпечує передачу інформації про предмети, події навколишнього світу, опис явищ, дій або станів. Вона реалізується,

наприклад, при створенні описових або творчих розповідей, а також під час складання казок.

Кожна з цих комунікативних функцій характеризується власними мовними засобами вираження думки, відповідними психологічними стимулами та визначеною метою висловлювання. Аналіз програм дошкільної освіти свідчить, що для закладів дошкільної освіти особливої актуальності набувають розважальна та інформативна функції монологічного мовлення. Це пояснюється тим, що діти старшого дошкільного віку вже здатні створювати розповіді на основі власного досвіду (наприклад про іграшки), складати творчі розповіді за картинками чи казками, формувати мініатюри, а також активно долучатися до проведення свят, розваг та інсценівок казок.

З лінгвістичної точки зору, монологічне мовлення вирізняється такими ключовими характеристиками:

- а) структурна завершеність речень;
- б) відносна повнота висловлювання;
- в) розгорнутість та різноманітність синтаксичних структур фраз;
- г) досить складний синтаксис;
- д) високий ступінь зв'язності, що вимагає володіння мовними засобами міжфразового зв'язку.

З психологічного погляду, монологічне мовлення вирізняється кількома ключовими особливостями:

1. *Односпрямованість*. Монолог не передбачає безпосередньої усної реакції слухача, його мета – одностороннє передавання інформації.

2. *Зв'язність*. Ця риса відрізняє монологічне мовлення від простого набору речень і розглядається у двох аспектах. Психологічна зв'язність стосується смислової єдності думки, що формує цілісний текст як результат говоріння. Мовна зв'язність передбачає вміле використання мовних засобів для логічного поєднання речень.

3. *Тематичність*. Монологічне висловлювання завжди співвідноситься з певною загальною темою. Воно має чітку комунікативно-сміслову організацію, де основна тема може поділятися на декілька підтем або мікротем.

4. *Контекстуальність*. Хоча монолог часто не є ситуативним у тому ж сенсі, що діалог, він може бути контекстуальним. Наприклад, спонтанна розгорнута репліка в діалозі (мікромонолог) або мовлення в рамках візуального контексту (як у фільмах чи телепередачах) демонструють цю рису.

5. *Відносна безперервність*. Монологічне висловлювання зазвичай не обмежується однією фразою, триває певний час і не переривається, забезпечуючи завершеність висловленої думки.

6. *Послідовність і логічність*. Ці якості проявляються в систематичному розвитку основної ідеї шляхом уточнень, доповнень, пояснень та обґрунтувань, що надає монологу внутрішню стрункість.

У закладах дошкільної освіти дітей навчають двом основним формам монологу: самостійній розповіді та переказу. Кожна з цих форм відіграє свою роль у формуванні мовленнєвих навичок дитини. Ці форми відрізняються тим, що під час самостійної розповіді старший дошкільник вільно обирає зміст та форму свого висловлювання. Натомість, у переказі матеріалом для висловлювання слугує літературно-художній текст, який необхідно відтворити.

Переказ розглядається як свідоме відтворення дитиною усного літературного зразка, що сприяє активному засвоєнню та подальшому використанню емоційно-образної лексики, готових мовленнєвих форм, включаючи синтаксичні конструкції та логічні зв'язки між реченнями [16, с. 17]. Цей процес є важливим для накопичення словникового запасу та формування граматичного ладу мовлення.

Для ефективного розвитку монологічного мовлення в дошкільників через переказ, літературні твори мають відповідати низці вимог, а сам процес може бути організований різними способами. Ключовою вимогою є відповідність текстів здібностям дитини до самостійного відтворення. Тексти повинні мати чітку композицію з послідовним розвитком основних подій та динамічним

сюжетом. Особлива увага приділяється персонажам: вони мають бути добре знайомі дітям з інших творів, володіти яскраво вираженими рисами характеру та зрозумілими мотивами вчинків. Важливу роль відіграє мова твору: вона повинна бути простою для відтворення, але водночас образною, виразною, містити діалоги та не мати незнайомих чи складних для розуміння слів.

Існує декілька ефективних способів організації переказу, що дозволяють залучити дітей різного віку та з різними здібностями:

Повний (цілісний) переказ: одна дитина відтворює весь текст. Цей метод доцільний для коротких творів. Однак, без додаткових творчих завдань, інтерес дітей до такого переказу може швидко знижуватися.

Переказ за частинами (командами): вихователь або самі діти формують команди, учасники яких домовляються про розподіл частин тексту для переказу. Цей спосіб дозволяє залучити більше дітей і сприяє розвитку навичок слухання не лише власного, а й чужого мовлення;

Колективний переказ: діти по черзі промовляють фрагменти тексту твору. Обсяг переказу (речення, продовження думки попереднього мовця, епізод) визначає вихователь. Такий підхід підтримує увагу майже всіх дітей протягом усього заняття, стимулює їхню активність та вчить стежити за мовленням інших;

Інсценування за ролями: переважно застосовується в молодшому дошкільному віці. Вихователь виступає автором, допомагає розподілити ролі, підібрати атрибути, костюми, обговорює характери та інтонації персонажів. Можливе призначення кількох дублерів на одну роль. Цей метод забезпечує високу активність, живий інтерес до тексту та сприяє формуванню інтонаційної виразності мовлення.

Творчий переказ: рекомендується для старших дошкільників, які вже мають досвід відтворення текстів. Це не дослівне переказування, а виконання творчих завдань: переказ від першої особи (від імені героя), придумування нового початку або закінчення, додавання епізодів, що лише згадуються в тексті, введення нових персонажів [5, с. 422].

Розповідь є більш складним видом зв'язного мовлення, що вимагає від дитини самостійного конструювання змісту та його розгорнутого викладу в будь-якій літературно-мовній формі [16, с. 17]. Її складність зумовлена необхідністю не лише відтворення інформації, а й її творчого осмислення та структурування.

З огляду на змістовні та структурні особливості, дитячі розповіді класифікуються на такі види:

Описові розповіді: зосереджені на характеристиці предметів, явищ або об'єктів шляхом перерахування їхніх істотних ознак (наприклад, опис зображень на картинах, іграшок чи інших предметів).

Сюжетні розповіді: передбачають послідовне викладення подій, що динамічно змінюються в часі, з обов'язковим уведенням дійових осіб. До цієї категорії належать такі форми, як відтворення казкових сюжетів, розповіді за сюжетом картини або розповіді на задану тему.

Розповіді з власного досвіду: ґрунтуються на відтворенні реальних подій, у яких дитина виступала свідком або безпосереднім учасником. Цей вид розповіді сприяє розвитку автобіографічного мовлення та здатності до рефлексії [53, с. 181].

У межах усного монологічного мовлення виділяють такі функціонально-змістові типи висловлювання: повідомлення, опис і міркування.

Повідомлення є функціональним типом мовлення, що визначається хронологічною послідовністю викладу подій з перспективи оповідача, з особливим наголосом на їх часовій локалізації [53, с. 178]. Ключову роль у побудові повідомлення відіграють дієслова минулого часу, що вказують на дії та стани. На відміну від інших типів висловлювання, повідомлення характеризується наявністю обов'язкових структурних компонентів: початку, основної частини та закінчення, відсутність яких руйнує його цілісність і завершеність.

Опис є функціональним типом висловлювання, що розкриває властивості, ознаки, якості або дії певного предмета чи явища [53, с. 179]. Основне завдання

описового тексту полягає в тому, щоб якомога повніше, точніше та яскравіше представити сутність об'єкта, відповідаючи на запитання «який цей предмет?». Для дітей дошкільного віку, завдяки різноманітним видам діяльності, стає можливим ознайомлення з різними формами опису. Зокрема, у художньо-мовленнєвій діяльності вони зустрічаються з художнім описом, що репрезентує об'єкт через призму естетичних засобів. Пошуково-експериментальна діяльність сприяє формуванню елементів наукового опису, який характеризується чітким викладом найважливішої фактичної інформації. У побутовій діяльності діти освоюють діловий опис, що передбачає об'єктивну характеристику предмета, актуальну для конкретної ситуації.

Міркування є найбільш комплексним типом зв'язного висловлювання, що відрізняється від опису та повідомлення встановленням логічних зв'язків між судженнями [53, с. 179]. Воно передбачає обґрунтування певних тверджень, порівняння предметів і явищ, наведення прикладів та формулювання висновків. Структурно міркування складається з трьох ключових елементів: 1) тези – чітко сформульованого основного твердження; 2) докази (аргументи), які підтверджують висунуту тезу; 3) висновок, що є узагальненням, яке логічно випливає з наведених доказів. До видів міркувань належать висловлювання-інструкції, висловлювання-пояснення, висловлювання-доведення та висловлювання-розмірковування.

Науковці С. Дем'яненко, Л. Калмикова, Л. Порядченко, Н. Харченко ідентифікували ключові чинники, що впливають на формування в дошкільників навичок використання різних функціонально-сміслових типів мовлення. Вони стверджують, що успішність та ефективність цього процесу залежить від:

- умов та характеру навчання, яке має враховувати особливості дотеоретичного (практичного) оволодіння дітьми розповіддю, описом і міркуванням;
- адекватного вибору методів навчання, що сприяють аналогічно-чуттєвому, неусвідомленому, інтуїтивному та мимовільному засвоєнню дітьми

композиційних та лексико-граматичних засобів різних типів мовлення на практично-емпіричному рівні;

- ефективності застосування різноманітних методів, зокрема інформаційно-рецептивних (пояснювально-ілюстративних), репродуктивно-творчих, частково-пошукових (евристичних) і творчих (дослідницьких);
- урахування лінгвометодичних засобів, таких як дидактичні мовленнєві ігри, мовні зразки розповідей, описів і міркувань, класичні художні тексти, мовні вправи та різноманітні комунікативно-мовленнєві ситуації [3, с. 154].

Комплекс згаданих чинників сприятиме розвитку в дітей дошкільного віку мовного чуття, що охоплює розповідь, опис та міркування. Це також забезпечить ефективне сприймання та розуміння (аудіювання) усного мовлення, а також активізуватиме самостійність та творчість у конструюванні діалогічного й монологічного мовлення.

У сучасній методиці розвитку мовлення розрізняють кілька класифікацій занять, спрямованих на формування монологічного мовлення. Їх систематизують за такими ознаками:

- *за характером мовленнєвих дій*: виділяють заняття, що передбачають створення як реальних, так і творчих розповідей;
- *за використанням наочності*: заняття поділяються на ті, що ґрунтуються на наочній основі (предметах, картинках), та ті, що базуються на словесній інформації;
- *за домінуючим психічним процесом*: розрізняють заняття, де розповідь створюється на основі сприйняття наочності, відтворення інформації по пам'яті, або ж творчі розповіді, що спираються на уяву.

У сучасній педагогіці проблематика розвитку мовленнєвої діяльності є предметом пильної уваги багатьох науковців, серед яких В. Бадер, А. Богуш, М. Вашуленко, К. Крутій, М. Пентилюк та інші. Їхні наукові праці послідовно підтверджують непересічне значення мови як основоположного засобу спілкування та рушійної сили особистісного становлення. З огляду на це,

виникає нагальна потреба в пошуку та впровадженні інноваційних освітніх технологій. Ці технології мають не лише стимулювати мовленнєву активність, але й розвивати навички продуктивного слухання та вміння формувати цілісні, переконливі історії, які справлятимуть вплив на аудиторію. Це допоможе педагогам ефективно організовувати мовленнєву роботу зі старшими дошкільниками, застосовуючи підходи, що урівноважують «говоріння та слухання». Одним із таких методів, що вирізняється високою ефективністю, є сторітелінг. Він швидко здобув визнання як потужний риторичний засіб, особливо цінний для розвитку мовлення, включаючи формування монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Сторітелінг визначається як мистецтво передачі захопливих історій з метою впливу на мотиваційну, емоційну та когнітивну сфери дошкільників. Д. Армстронг є автором цієї технології. Він підкреслював, що історії, розказані від власного імені або про вигаданих героїв, легше сприймаються та запам'ятовуються слухачами, є цікавішими і захопливішими, ніж просто прочитана книга. Важливо зазначити, що хоча термін «сторітелінг» відносно новий, сам феномен розповіді існує з давніх-давен. Люди завжди передавали досвід і знання між поколіннями через короткі розповіді, билини, легенди та казки, часто ґрунтуючись на реальних життєвих подіях, що надавало цим історіям унікального індивідуального стилю.

В Україні сторітелінг вважається сучасною освітньою технологією, особливо актуальною для дошкільної освіти. Наприклад, педагогиня Н. Бондаренко визначає його як ефективний спосіб донести інформацію через розповіді кумедних, зворушливих та повчальних історій [9, с.130-135]. Г. Гич виділяє сторітелінг як прийом, що полягає в презентації виступу перед аудиторією у формі захопливої сюжетної розповіді [18, с. 189]. Численні дослідження українських науковців (М. Василюшина, Н. Гущина, Л. Зданевич, А. Карнаухова та ін.) підтверджують, що сторітелінг є чудовим інструментом для розвитку та вдосконалення усного мовлення дітей. Він впливає на емоційність, мотивацію та дитячу уяву, а також сприяє організації колективної взаємодії під

час групової діяльності [61, с. 370]. Ця технологія гармонійно поєднує найкращі досягнення дидактики, психології та акторської майстерності, заохочуючи дітей до вигадування власних історій.

Сторітелінг виконує низку важливих функцій: спонукальну, об'єднуючу, комунікативну та утилітарну. Ця інноваційна технологія набуває все більшої значущості, а її ефективність прямо залежить від регулярного застосування різних типів історій. Окрім позитивного впливу на розвиток монологічного мовлення дошкільників, сторітелінг має й інші суттєві переваги. Дана технологія підвищує інтерес дитини, покращує сприйняття інформації, збагачує усне мовлення та значно полегшує запам'ятовування сюжетів і деталей.

Проведений аналіз науково-літературних джерел дав змогу розкрити сутність понять «мовлення», «монологічне мовлення» та «сторітелінг». У контексті організації мовленнєвої діяльності зі старшими дошкільниками ми вважаємо доцільним застосування методу сторітелінгу. Цей підхід ефективно сприяє взаємодії між оповідачем і слухачами, передаючи інформацію через захопливі та повчальні історії з реальними чи вигаданими персонажами. Сторітелінг є успішним методом для розвитку монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку, оскільки відповідає низці критеріїв: має чітко визначену й цікаву тему, насичений сюжет, є переконливим, містить достовірні факти та яскраві характеристики. Крім того, він задовольняє інтереси дітей, відповідає їхнім віковим особливостям і створює значний емоційний вплив.

1.2. Завдання й зміст розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку

У сучасній науковій та методичній літературі провідною метою навчання дітей української мови в дошкільному віці визначається розвиток усного мовлення як базового інструмента комунікації та пізнання навколишньої дійсності. Така позиція простежується в працях класиків вітчизняної

педагогічної думки, зокрема К. Ушинського та С. Русової, які наголошували на тому, що результативність мовленнєвого розвитку забезпечується шляхом систематичного виконання спеціально дібраних вправ, побудованих на основі якісного літературно-художнього матеріалу. Дослідники підкреслювали, що важливо не лише ознайомлювати дитину з мовними зразками, а й формувати в неї здатність логічно, послідовно й граматично правильно висловлювати власні думки. Варто зазначити, що хоча загальне уявлення про мету мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку залишалося незмінним упродовж різних історичних етапів, його конкретні завдання та напрями трансформувалися відповідно до освітніх потреб суспільства та зміни науково-методологічних підходів.

Розвиток мовлення в дошкільному дитинстві тісно корелює з інтенсивним становленням розумових процесів, збагаченням життєвого й емоційного досвіду дитини, а також із поступовим ускладненням форм її комунікативної взаємодії. Науковець Л. Шваничик підкреслює, що своєчасне стимулювання мовленнєвого розвитку має вирішальне значення, адже забезпечує правильність, виразність та чистоту мовлення. Чим більш багатим і граматично досконалим є мовлення дошкільника, тим легше йому формулювати власні думки, пізнавати довкілля, налагоджувати ефективну комунікацію з ровесниками та дорослими, що, у свою чергу, сприяє гармонійному психічному розвитку. Водночас наявність мовленнєвих порушень може негативно позначатися на поведінці та діяльності дитини: усвідомлюючи власні труднощі, вона часто стає замкненою, невпевненою, сором'язливою, що обмежує її комунікативну активність.

Зв'язне мовлення в дошкільному віці формується у двох взаємопов'язаних формах – діалогічній та монологічній. Протягом тривалого часу в методичних дослідженнях точилися дискусії щодо необхідності спеціального навчання діалогічного мовлення, адже воно розглядається як природна форма спілкування, що виникає вже з перших днів життя дитини. У взаємодії з дорослими малюк поступово оволодіває навичками слухання, розуміння зверненої мови,

постановки запитань та підтримки елементарної бесіди, що створює підґрунтя для подальшого розвитку мовленнєвої компетентності [5, с.172].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях особлива увага приділяється формуванню зв'язного мовлення, яке розглядається як вищий рівень розвитку мовленнєво-мисленнєвої діяльності дитини. Саме воно виступає інтегральним показником сформованості мовної компетентності та інтелектуального розвитку дошкільника. Зв'язне мовлення забезпечує не лише можливість адекватно й послідовно відтворювати власні думки, а й відображає рівень когнітивної зрілості, комунікативної компетентності та здатності до логічного оперування мовними структурами.

Оволодіння зв'язним мовленням у дошкільному віці вважається провідною передумовою подальшої успішної навчальної діяльності в школі, адже саме воно створює базис для розвитку читання, письма, аналітико-синтетичної діяльності та здатності до системного засвоєння навчального матеріалу [74, с. 6].

Відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти України (2021 р.), одним із ключових завдань мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку є оволодіння ними комплексом умінь і навичок, що забезпечують формування зв'язного мовлення. Стандарт передбачає поступове оволодіння дошкільниками різними видами монологічного висловлювання: складанням різних типів розповідей, відтворенням змісту художніх творів, створенням власних казок і творчих оповідань, а також виявленням інтересу до словесної творчості як прояву мовленнєвої активності.

Особливої уваги потребує положення про взаємозалежність рівня розвитку монологічного мовлення та логічного мислення дитини. Уміння міркувати, аргументовано пояснювати власні думки, формулювати висновки й відстоювати позицію розглядається як показник високого рівня не лише мовленнєвої, а й інтелектуальної компетентності. Відтак формування здатності створювати розповідь-роздум безпосередньо пов'язане з досягненням певного рівня розвитку когнітивних операцій, зокрема логічного мислення. Чим більш

розвинене в дитини вміння здійснювати аналіз, узагальнення й доведення, тим легше їй будувати послідовні, аргументовані та змістовні висловлювання.

Водночас на становлення монологічного мовлення впливають не лише вікові психологічні характеристики дошкільника, а й обсяг засвоєних знань про навколишню дійсність, якісне й кількісне збагачення особистого досвіду, сформованість уявлень про предмети та явища довкілля. Отже, розвиток монологічних умінь дітей старшого дошкільного віку є результатом не лише їх природних вікових можливостей, але й цілеспрямованого педагогічного впливу, що передбачає системну організацію мовленнєвої діяльності, використання різноманітних дидактичних засобів та створення умов для активної комунікації [17, с. 24].

У старшому дошкільному віці мовленнєвий розвиток дитини характеризується поступовим переходом до складніших форм мовленнєвої діяльності, що відображає зростання її когнітивної та комунікативної компетентності. Зокрема, у цьому періоді спостерігається формування таких різновидів мовлення, як мовлення-пояснення, мовлення-міркування та мовлення-інструкція, що передбачає вміння узагальнювати, аргументувати й вербалізувати власний досвід. Поряд із цим, для дітей даного вікового етапу залишаються типовими ситуативні мимовільні висловлювання (непідготовлене мовлення), контекстуальне монологічне мовлення, а також використання невербальних засобів комунікації, які забезпечують повноцінність та виразність спілкування.

Розвиток зв'язного монологічного мовлення дошкільників у сучасній методиці розглядається як багатокомпонентний процес, що охоплює кілька провідних напрямів організації навчально-мовленнєвої діяльності:

Формування вміння переказувати тексти різних жанрів та рівнів складності, що сприяє розвитку пам'яті, мовного аналізу й синтезу, а також навичок відтворення чужої думки у власній мовній формі.

Опанування різних типів розповіді: опису, повідомлення, міркування – на основі засвоєння структурно-композиційних особливостей тексту, його функціонального призначення та використання мовних засобів образності.

Розвиток якостей самостійного мовленнєвого висловлювання, що передбачає оволодіння цілісністю та завершеністю думки, її змістовністю й логічною послідовністю, а також формування уміння надавати власному висловлюванню виразності, образності та творчого характеру.

Таким чином, у процесі оволодіння монологічним мовленням дитина не лише засвоює мовні норми, а й активно формує комунікативну, когнітивну та творчу компетентність, що виступає важливим чинником готовності до шкільного навчання [5, с.173].

Здійснимо аналіз змісту чинних освітніх програм, що спрямовані на розвиток монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Підсумкові результати подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Зміст завдань з розвитку монологічного мовлення старших дошкільників у чинних освітніх програмах для дітей від 2 до 7 років

Назва програми	Зміст педагогічної роботи з освітнього напрямку «Мовлення дитини»
Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років [19, с. 248-249].	– Розвивати монологічне мовлення, інтерес і бажання дітей розповідати за власною ініціативою та за пропозицією дорослого (ділитися враженнями, досвідом, запам'ятовувати та переказувати казки, оповідання близько до тексту, відомі й нові твори, самостійно обрані або запропоновані вихователем); у процесі переказу стимулювати вживання художньо-виражальних (прислів'їв, приказок, епітетів, метафор) та невербальних засобів виразності (інтонації, міміки, жестів, пантоміміки).

	– Формувати вміння складати описові та сюжетні розповіді по пам'яті; спонукати до словесної творчості (розповідь за ігровою обстановкою, картинкою-сюрпризом, продовження історії чи казки вихователя, складання казки за 3–5 словами, зміна кінцівки казки, складання казок-небилиць, створення власних казок за темою чи планом). – Заохочувати дітей до складання казок і коротких історій з використанням образів, що їх уособлюють сюжетні іграшки, предмети або об'єкти природи. – Учити завершувати повідомлення логічною кінцівкою, що пов'язує його з початком («заокруглює» висловлювання). – Прищеплювати навички пояснювального мовлення у процесі різних видів діяльності (ігрової, художньо-мовленнєвої, образотворчо-мовленнєвої, театральномовленнєвої тощо). – Сприяти розвитку пізнавальної активності, мовленнєвої ініціативи та словесної творчості.
Стежинки у Всесвіт [66, с. 233-234].	– Розвивати інтерес і бажання дітей розповідати за власною ініціативою та за пропозицією вихователя: самостійно, зв'язно, послідовно, зрозуміло для інших ділитися власним досвідом про події, знайомий предмет, тварину, рослину, людей, за якими безпосередньо спостерігають, та описувати їх з пам'яті. – Формувати вміння усвідомлено переказувати казки, оповідання без допомоги вихователя (стимулювати вживання мовних та позамовних засобів виразності).

	– Вчити давати характеристику вчинків персонажів; самостійно складати описові та сюжетні розповіді за дидактичною картиною (за серією картин), чітко зазначати місце і час дії, придумувати події, що передують або продовжують їх зміст. – Спонукаати до словесної творчості: самостійно складати казки, короткі історії з включенням образів, які уособлюють ляльки, сюжетні іграшки, предмети, тварини, рослини; описувати добре знайомі репродукції художніх картин. – Прищеплювати навички пояснювального мовлення в ході ігрової, художньо-мовленнєвої, образотворчо-мовленнєвої та інших видів діяльності; вчити повідомляти назву гри, пояснювати правила, описувати ігрові елементи та дії, умови виграшу чи програшу. – Стимулювати прагнення дітей до самореалізації у режисерському задумі чи акторській імпровізації, заохочувати внесення авторських творчих фрагментів чи неочікуваних сюжетних поворотів у знайомий сценарій. Сприяти розвитку уяви, мислення, пізнавальної та мовленнєвої активності, ініціативності.
Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку [15, с. 19].	– Вправляти в побудові зв'язних монологічних висловлювань різних типів (описи, сюжетні розповіді за картинками, з власного досвіду, творчі — на задану чи обрану тему, переказ літературних творів).

	– Залучати дітей до складання розповідей-описів іграшок, предметів, предметних картинок, сюжетних картин і малюнків на основі зразка, плану, алгоритму; до складання розповідей-суджень (оцінок), розповідей-міркувань та розповідей-пояснень із дотриманням логіки та встановленням причиново-наслідкових зв'язків. – Збагачувати досвід дітей у складанні сюжетних розповідей за зразком, планом, поданим початком або закінченням історії; за серією картин чи малюнків; за опорними словами. – Вчити при переказуванні літературних творів запам'ятовувати та відтворювати послідовність подій близько до тексту, вживаючи авторські мовленнєві звороти, засоби художньої виразності (епітети, порівняння, метафори, повтори тощо). – Привчати висловлюватися логічно, без повторів, зайвих пауз та жестикуляції; дотримуватися структури розповіді (початок, основна частина, закінчення); придумувати назву розповіді; вживати у текстах епітети, порівняння, фразеологізми, пряму мову персонажів зі звертаннями.
--	---

Аналіз програмових вимог до розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засвідчує, що всі вони ґрунтуються на комплексному підході до формування мовленнєвої компетентності, враховують як вікові особливості дошкільників, так і завдання майбутньої підготовки до шкільного навчання.

У програмах акцентується увага на розвитку мовленнєвої ініціативи та інтересу дітей: створюються умови, де дитина вчиться висловлюватися за власним бажанням та за пропозицією дорослого, ділитися враженнями, описувати спостережувані явища, предмети та події. Це свідчить про спрямованість на виховання активної мовної позиції дитини. Важливою складовою є формування вмінь переказу та створення власних текстів різних жанрів – від опису й сюжетної розповіді до пояснення й міркування. Такі завдання спрямовані не лише на технічне оволодіння мовленнєвою діяльністю, а й на розвиток логічного та образного мислення, уміння будувати зв'язний, структурований і виразний монолог.

Значна увага приділяється мовній і словесній творчості: складання казок, небилиць, продовження розповіді, придумування нових сюжетних поворотів, введення у мовлення художньо-виражальних засобів (епітетів, порівнянь, метафор, прислів'їв, приказок). Це не лише розвиває фантазію та уяву, а й формує вміння користуватися виражальним потенціалом мови.

Простежується орієнтація на поєднання мовленнєвої діяльності з іншими видами активності – ігровою, художньо-мовленнєвою, образотворчою, театралізованою. Завдяки цьому мовлення дитини набуває практичної значущості, вчить застосовувати мовні знання у різних життєвих ситуаціях.

У програмах закладено вимогу до формування навичок самоконтролю й логічності: дотримання структури висловлювання (початок, основна частина, кінцівка), уникнення повторів, пауз і надмірної жестикуляції, уміння завершувати розповідь та узгоджувати її частини. Це безпосередньо готує дітей до оволодіння письмовим мовленням у школі.

Найефективнішими засобами навчання дітей старшого дошкільного віку побудові зв'язних висловлювань є використання структурно-синтаксичних схем для описових та сюжетних розповідей. Сутність цього методу полягає в тому, що педагог у ненав'язливій формі, без складних теоретичних пояснень, спрямовує мовленнєву діяльність дітей за допомогою коротких орієнтовних фраз, які виступають своєрідним планом-опорою для побудови висловлювання. Під час

описових розповідей вихователь може пропонувати дітям початкові фрази на кшталт: *«Це – ...»*, *«Він такий...»*, *«У нього є...»*, *«Він може...»*, *«Мені подобається...»*; а під час сюжетних – *«Був собі...»*, *«Одного разу...»*, *«Раптом...»*, *«Тоді...»*, *«І став він...»*. Такі мовні «підказки» допомагають дитині послідовно вибудовувати власну розповідь, розвиваючи при цьому логічність, зв'язність і виразність мовлення. Згодом дошкільники засвоюють логіку побудови висловлювань та вчаться самостійно користуватися подібними схемами без допомоги дорослого.

Важливе місце в системі формування зв'язного мовлення посідає командний метод навчання розповіді, який активізує мовленнєву діяльність дітей, формує вміння вибудовувати цілісні висловлювання та стимулює інтерес до спілкування. Цей метод передбачає складання розповіді невеликими групами (по три-чотири учасники), об'єднаними за взаємними симпатіями чи бажанням дітей. Робота в команді створює сприятливі психологічні умови: діти почуваються впевненіше, відчують підтримку однолітків, долають сором'язливість і невпевненість у власних силах. Спільне складання розповіді дозволяє залучити до активної мовленнєвої діяльності майже всіх вихованців, оскільки кожна команда прагне внести у свій виступ щось оригінальне та відмінне від попередніх.

Командна форма організації роботи сприяє розвитку креативності, самостійності, ініціативності та навичок взаємодії в колективі. Діти вчаться уважно слухати одне одного, узгоджувати власні висловлювання із попередніми репліками, логічно продовжувати спільну розповідь, що підвищує рівень мовленнєвої зосередженості та комунікативної відповідальності. Таким чином, командний метод виступає не лише ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення, а й важливим чинником формування соціально-комунікативних умінь дошкільників.

Окрему роль у розвитку зв'язного мовлення відіграє метод моделювання, запропонований О. Дяченко. Його педагогічна цінність полягає в спрямуванні уваги дітей на змістовий аспект висловлювання, тобто на логіку побудови

сюжету, структуру розповіді, послідовність подій та взаємозв'язок основних епізодів. Застосування моделювання доцільне під час навчання дітей переказу літературних творів, складання творчих оповідань або казок. Моделі, що використовуються під час занять (схеми, символи, умовні позначення), допомагають дітям усвідомити структуру висловлювання, полегшують процес запам'ятовування та відтворення тексту, стимулюють розвиток логічного мислення та уяви [5, с.407].

Отже, проаналізовані програми демонструють системність і різнобічність у підходах до розвитку монологічного мовлення. Вони не обмежуються формуванням мовних навичок у вузькому значенні, а інтегрують завдання з розвитку мислення, уяви, творчості, комунікативної активності та пізнавальних інтересів.

1.3. Сучасний стан розвитку монологічного мовлення старших дошкільників (за результатами констатувального етапу експерименту)

У старшому дошкільному віці завершується активний етап опанування граматичної системи рідної мови та становлення зв'язного мовлення як провідної форми комунікативної діяльності. На цьому етапі діти засвоюють основні граматичні закономірності, розвивають уміння самостійно будувати висловлювання відповідно до норм мовної культури, контролювати власне мовлення й виявляти критичне ставлення до граматичних помилок. Поступово вдосконалюються всі структурні компоненти мовлення – фонетичний, лексичний, граматичний і комунікативний.

Розвинене зв'язне мовлення виступає важливим чинником формування особистісних якостей дитини, таких як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність і креативність, адже саме через мовлення дитина взаємодіє з оточенням, виражає власні думки, почуття та наміри. Забезпечення умов для систематичного мовленнєвого тренування, участі у діалогах, переказах, творчих оповідях і рольових іграх сприяє не лише вдосконаленню мовленнєвої

компетентності, а й гармонійному психічному, емоційному та соціальному розвитку дошкільника.

З метою дослідження рівнів розвитку монологічного мовлення старших дошкільників за допомогою сторітелінгу ми провели експериментальне дослідження, яким було охоплено 23 дітей експериментальної групи «Сонечко» та 22 дітей контрольної групи «Ведмежата» Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад № 50 Вінницької міської ради».

У межах констатувального етапу експериментального дослідження були визначені такі основні завдання:

- добір діагностичного інструментарію, спрямованого на виявлення рівня сформованості монологічного мовлення в дітей шостого (сьомого) року життя;
- визначення та характеристика критеріїв, показників і рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку;
- проведення обстеження мовленнєвого розвитку дітей відповідної вікової групи та здійснення аналізу отриманих результатів.

З метою об'єктивного визначення рівнів розвитку монологічного мовлення в старших дошкільників нами було розроблено систему критеріїв і показників, які подано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Критерії та показники розвитку монологічного мовлення
дітей старшого дошкільного віку**

Критерії	Показники
<i>Змістово-смилова цілісність висловлювання</i>	— дитина вміє самостійно визначати тему висловлювання; — логічно вибудовує структуру розповіді (початок, основна частина, кінцівка); — висловлювання має чітку послідовність подій; — уміє виділяти головну думку та утримувати її протягом мовлення;

	– використовує засоби зв'язку між реченнями (сполучники, займенники, прислівники).
<i>Граматична правильність і мовленнєва оформленість</i>	– дотримується граматичних норм у побудові речень; – правильно узгоджує слова в роді, числі, відмінку; – утворює нові слова за допомогою відомих граматичних моделей; – уникає граматичних помилок у словозміні та словотворенні; – уживає складні речення з кількома частинами.
<i>Лексичне багатство й мовна точність</i>	– активно використовує різноманітну лексику, зокрема образні слова, синоніми, антоніми; – уміє добирати точні слова для вираження думки; – користується узагальнювальними словами, назвами ознак, дій, якостей; – у мовленні відчутна емоційність, виразність, образність; – словниковий запас відповідає віковим нормам і темі висловлювання.

Відповідно до визначених критеріїв, показників нами було визначено рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Схарактеризуємо їх.

Високий рівень. Діти з високим рівнем розвитку монологічного мовлення володіють умінням самотійно, послідовно й логічно висловлювати власні думки. Їхні висловлювання характеризуються змістовністю, структурною завершеністю (наявністю зачину, основної частини та кінцівки). Дитина вміє самотійно визначити тему розповіді, утримує її протягом усього

висловлювання, логічно вибудовує сюжет. У мовленні активно використовує засоби міжфразового зв'язку (сполучники, займенники, прислівники – *потім, після цього, тому що, нарешті*). Висловлювання граматично правильне, лексично багате й образне. Діти вільно користуються синонімами, антонімами, узагальнюючими словами, уживають поширені й складні речення, правильно узгоджують слова за родом, числом і відмінком. Високий рівень характеризується також емоційністю, творчим підходом, умінням додавати власні оцінки, порівняння, міркування. Дитина виявляє самостійність у побудові монологу, ініціює спілкування, підтримує зворотний зв'язок із слухачем. Такі діти можуть самостійно складати описи, розповіді, міркування, казки чи невеликі твори за власним задумом.

Середній рівень. Для середнього рівня характерне те, що дитина розуміє зміст завдання й намагається самостійно висловлювати думку, однак її розповідь потребує часткової допомоги дорослого (запитання, нагадування, спрямування). Монолог зв'язний і послідовний, проте може містити окремі порушення логіки викладу, пропуски деталей, нечітке розмежування частин розповіді. Мовлення граматично правильне, але трапляються поодинокі помилки у словозміні чи узгодженні слів. Лексичний запас достатній для передачі основного змісту, але обмежений за виразністю – дитина рідко вживає синоніми, образні вислови, порівняння. У висловлюванні переважають прості або поширені речення, складні структури трапляються зрідка. Емоційність помірна, дитина може доповнити висловлювання елементарними судженнями, проте без розгорнутих оцінок чи узагальнень. Діти цього рівня можуть самостійно розповісти за зразком або серією сюжетних малюнків, однак потребують підтримки вихователя для уточнення послідовності або змісту.

Низький рівень. Діти з низьким рівнем розвитку монологічного мовлення не вміють самостійно організовувати розповідь, часто відповідають одним-двома словами або окремими фразами. Їхні висловлювання уривчасті, без чіткої структури, тема розповіді легко губиться. Висловлювання часто позбавлене логіки, події подаються у випадковій послідовності, порушується смислова

зв'язність. Дитина не завжди розуміє значення власних висловів, потребує постійної допомоги дорослого у формулюванні думки. Мовлення бідне лексично: обмежується повсякденними, побутовими словами, часто повторює одні й ті ж мовні конструкції. Спостерігаються численні граматичні помилки: неправильне узгодження прикметників з іменниками, порушення вживання відмінкових форм, неправильне вживання прийменників. У розповідях практично відсутня емоційність та образність, дитина не використовує виразних засобів мови, не виявляє творчої ініціативи.

Для діагностики критерію *«Змістово-сміслова цілісність висловлювання»* та відповідних показників нами були створені спеціальні мовленнєві завдання, спрямовані на виявлення рівня сформованості в дітей уміння логічно, послідовно й повно передавати зміст висловлювання.

Метою діагностики було з'ясувати, наскільки дитина здатна:

- зрозуміти тему висловлювання;
- самостійно визначити головну думку;
- дотримуватися логічної послідовності у викладі подій;
- пов'язувати частини висловлювання між собою за допомогою відповідних мовних засобів (сполучників, прислівників, займенників тощо);
- створювати завершені за змістом та структурою розповіді.

Для цього використовувалися такі методичні прийоми та вправи:

1. Складання розповіді за серією сюжетних малюнків («Зимові розваги»).

Це завдання давало змогу визначити, чи може дитина встановити логічну послідовність подій, виділити основну лінію сюжету та висловити її зв'язно.

Рис. 1.1. Серія сюжетних малюнків «Зимові пригоди»

Наведемо приклади розповідей дітей ЕГ та КГ:

1. Ми з друзями ліпили великого сніговика на подвір'ї. Зробили йому відро замість шапки, носик із морквини та гілочки-руки. Ми дуже раділи. А потім раптом почався дощ – сніг почав танути, і наш сніговик пропав. Нам стало трохи сумно, але ми вирішили, що зліпимо нового, коли знову випаде сніг.

2. Ми вийшли на двір і вирішили зліпити сніговика. Сніг був м'який і липкий. Ми зробили йому очі з камінців і шарф із маминої хустки. А коли закінчили, з неба почав крапати дощ, і наш сніговик почав танути.

3. Сьогодні ми з друзями гралися у дворі й ліпили сніговика. Ми довго катали великі кулі зі снігу, прикрасили його морквиною. Коли сніговик був готовий, ми дивилися на нього. Але незабаром почався дощ, і наш сніговик перетворився на калюжу.

4. Діти каталися на санчатах. Потім зліпили сніговика. Надягнули відро. А потім він розтанув.

2. Придумай завершення історії. Після прослуховування початку оповідання діти мали самостійно придумати його кінець. Завдання допомагало оцінити самостійність мислення, здатність творчо завершити смислову лінію та дотримуватися загальної теми.

Надворі була справжня зима. Усе навколо вкрилося білим пухнастим снігом. Марко одягнув шапку, рукавички й вибіг надвір. Там уже чекали друзі...

Наведемо приклади розповідей дітей ЕГ та КГ:

1. Ми взяли санчата й побігли до великої гірки. Там було багато снігу, і ми каталися! Потім вирішили зліпити снігову бабу й грали в сніжки. Було дуже весело!

2. Ми з друзями гралися в сніжки і сміялися, поки наші щічки не почервоніли. Потім зліпили маленького сніговика і поставили його біля дерева. Було так весело, що я не хотів іти додому.

3. Я з друзями ліпив сніговика і кидався сніжками. Було весело! Я сміявся й бігав по снігу цілий день.

4. Ми з друзями каталися на санчатах і сміялися. Сніг був холодний.

5. Я зліпив сніговика, а друзі гралися зі сніжками. Ми всі були щасливі!

6. Гралися на снігу, бігали й сміялися. Це був найкращий зимовий день.

3. Описова розповідь за предметом або картиною. Дитині пропонувалося описати іграшку, тварину, кімнату, зображену на картині. Показником рівня сформованості виступало вміння добирати суттєві ознаки, уникати зайвих або несуттєвих деталей.

Рис. 1.2. Опис іграшки

Наведемо приклади розповідей дітей ЕГ та КГ:

1. Це ведмедик. Він коричневий і дуже пухнастий. Його лапки м'які, а очі блискучі, як маленькі бусинки. З ним можна гратися.

2. Це лялька. Вона в рожевій сукні і має довге волосся. Її можна розчісувати й одягати.

3. Це м'яч. Він синій, легкий і круглий. Він маленький і гумовий. Його можна кидати, ловити.

4. Це машинка. Вона червона і швидка. Має колеса, дах, кермо. З нею можна ганяти по підлозі й казати «бууум»! Вона може їздити дуже далеко.

Завдання оцінювалися за п'ятибальною шкалою:

5 балів – висловлювання логічне, зв'язне, повне, послідовне;

4 бали – незначні неточності або пропуски в змісті;

3 бали – часткова допомога дорослого, окремі порушення логіки;

2 бали – висловлювання уривчасте, непослідовне, тема не розкрита;

1 бал – дитина не розуміє завдання, не може побудувати висловлювання.

За результатами проведеного обстеження серія завдань дозволила оцінити розвиток зв'язного та творчого мовлення дітей старшого дошкільного віку. Завдання на складання розповіді за серією сюжетних малюнків («Зимові розваги») показало, що частина дітей вміє логічно поєднувати події, виділяти основну лінію сюжету та формулювати зв'язні висловлювання, тоді як інші обмежуються короткими або фрагментарними реченнями.

Завдання «Придумай завершення історії» виявило рівень самостійності мислення та творчого підходу: деякі діти успішно продовжували сюжет, дотримуючись теми, інші – потребували підказки або додавали епізоди, що виходили за межі сюжету.

Завдання на опис предмета або картини показало, що діти частково володіють умінням виділяти суттєві ознаки та будувати описові висловлювання, проте ще не всі вміють уникати зайвих деталей і формулювати точний опис.

Загалом, результати свідчать про необхідність подальшого розвитку зв'язного мовлення, логічного мислення та вміння описувати предмети й події у старших дошкільників.

За результатами обстеження були отримані наступні результати: 13,3% (6 дітей) мають високий рівень; 46,7% (21 дитина) мають середній рівень; 40% (18 дітей) – низький рівень. Узагальнені результати виконання даної методики подані в табл. 1.3 та діаграмі на рис. 1.3.

Таблиця 1.3

Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Змістово-сміслова цілісність висловлювання»

	<i>Експериментальна група</i>	<i>Контрольна група</i>	<i>Загальний показник</i>
<i>Високий</i>	17,4% 4 д.	9,1% 2 д.	13,3% 6 д.
<i>Середній</i>	52,2%	68,2%	46,7%

	12 д.	9 д.	21 д.
Низький	30,4%	50%	40%
	7 д.	11 д.	18 д.

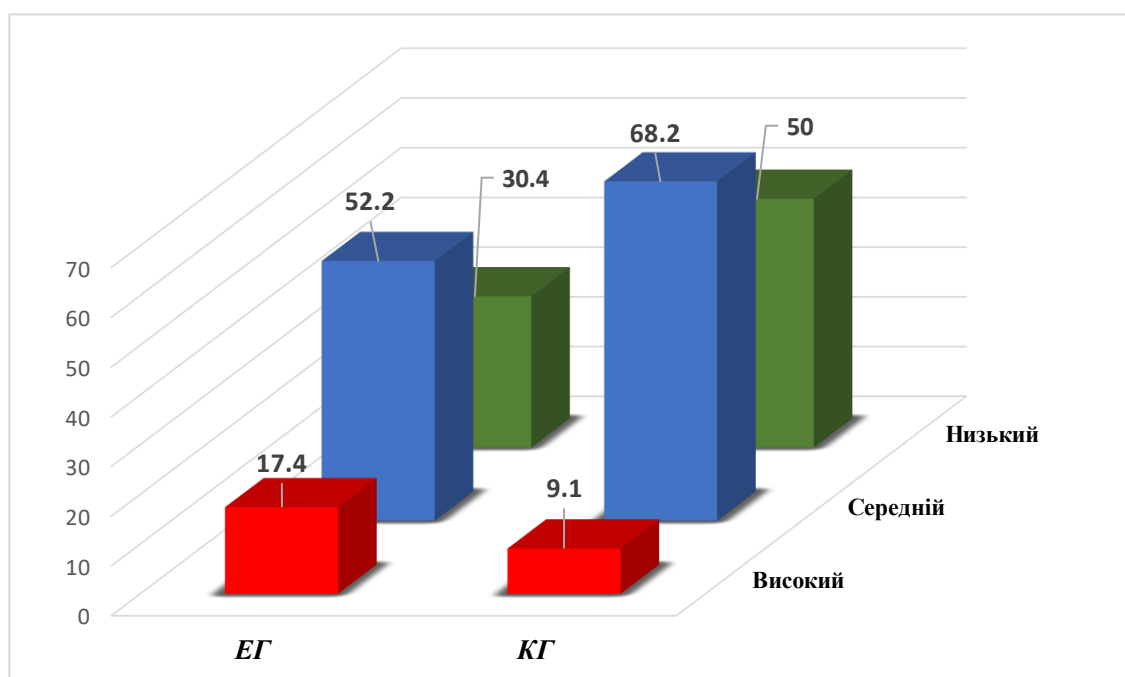

Рис. 1.3. Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Змістово-сміслова цілісність висловлювання»

Для діагностики критерію «Граматична правильність і мовленнєва оформленість висловлювання» та відповідних показників нами були створені завдання, спрямовані на виявлення рівня сформованості граматичних умінь і навичок, необхідних для побудови правильних, зв'язних і зрозумілих висловлювань у дітей старшого дошкільного віку.

Метою діагностики було визначити, наскільки дитина:

- дотримується граматичних норм української мови;
- уміє правильно поєднувати слова у словосполученнях і реченнях;
- виявляє знання основних морфологічних та синтаксичних закономірностей (узгодження, відмінювання, керування тощо);
- володіє інтонаційною виразністю та доречними засобами зв'язку речень у тексті;
- здатна використовувати різноманітні мовні конструкції у самостійному

мовленні.

Для обстеження застосовувалися такі види завдань і методичних прийомів:

1. «Закінчи речення правильно». Дитині пропонували незакінчені речення з граматичними труднощами, наприклад: *«На дереві сидить два... (горобці / горобця?)»* або *«Мама купила дітям нові... (іграшки?)»*. Завдання дозволяло виявити рівень оволодіння словозміною та узгодженням слів у реченні.

2. «Добери потрібне слово». Дитині пропонували висловлювання з пропущеними словами, де потрібно було обрати граматично правильну форму: *«У лісі росте багато... (грибів / гриби)»*, *«Діти гралися з... (кошеням / кошеня)»*. Це завдання допомагало оцінити уміння добирати правильні граматичні форми і розрізняти їх у контексті.

3. «Опиши картинку». Дитині пропонували сюжетну картинку (наприклад, «На дитячому майданчику» або «Весна в лісі»), після чого вона мала скласти коротку розповідь. Під час аналізу звертали увагу на граматичну оформленість речень, послідовність викладу, правильне використання форм іменників, прикметників, дієслів, числівників.

4. «Виправ помилки». Вихователь зачитував дитині речення з навмисними граматичними помилками, наприклад: *«На дереві сидять пташка»*, *«Дівчинка взяв м'яч»*. Завдання перевіряло, чи вміє дитина розпізнавати граматичні помилки й самостійно їх виправляти.

5. «Склади речення із запропонованих слів». Мета – визначити, чи може дитина самостійно утворити граматично правильне речення, дотримуючись порядку слів і логіки висловлювання. Наприклад: *«собака, двір, бігати, весело»* → *«Собака весело бігає у дворі»*.

Завдання оцінювалися за п'ятибальною шкалою:

- 5 балів – граматично правильне, зв'язне, оформлене мовлення без помилок;
- 4 бали – незначні неточності, які не спотворюють зміст;
- 3 бали – поодинокі граматичні помилки, часткова допомога дорослого;
- 2 бали – численні помилки, мовлення фрагментарне;

• 1 бал – відсутність граматично оформлених висловлювань, дитина не розуміє завдання.

У результаті виконання цього завдання до високого рівня було віднесено роботи 1 дитина (2,3%), середній рівень (8-6 балів) – 13 дітей (28,9%), низький – 31 дитина (68,8%). Узагальнені результати виконання даної методики подані в табл. 1.4 та діаграмі на рис. 1.4.

Таблиця 1.4

Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Граматична правильність і мовленнєва оформленість висловлювання»

	<i>Експериментальна група</i>	<i>Контрольна група</i>	<i>Загальний показник</i>
Високий	4,3% 1 д.	-- 0 д.	2,3% 1 д.
Середній	17,4% 4 д.	40,9% 9 д.	28,9% 13 д.
Низький	78,3% 18 д.	50,1% 13 д.	68,8% 31 д.

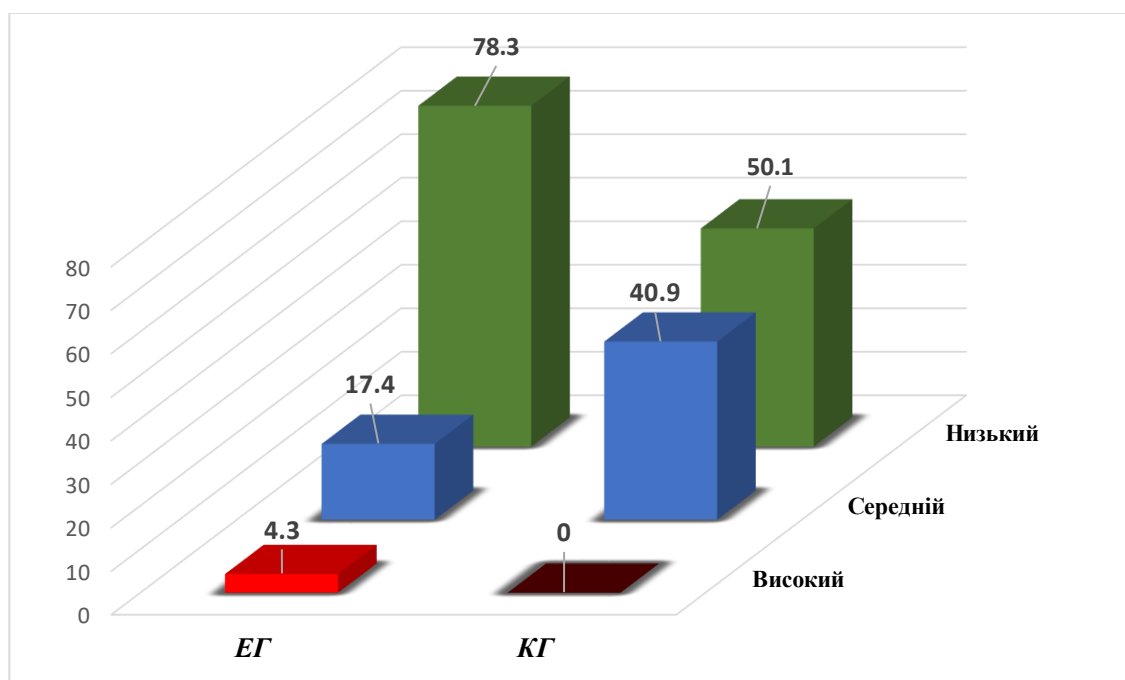

Рис. 1.4. Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Граматична правильність і мовленнєва оформленість висловлювання»

За результатами обстеження серія завдань дозволила комплексно оцінити рівень граматичної правильності та мовленнєвої оформленості висловлювань дітей старшого дошкільного віку. Завдання «Закінчи речення правильно» та «Добери потрібне слово» показали, що більшість дітей ще не завжди правильно використовують форми іменників, дієслів та узгодження слів у реченні.

Завдання «Опиши картинку» засвідчило, що лише окремі діти здатні скласти зв'язні розповіді з правильним використанням словозміни та послідовністю викладу, тоді як інші обмежуються короткими або незавершеними реченнями. Завдання «Виправ помилки» виявило, що не всі діти помічають і виправляють граматичні помилки самостійно. Аналіз завдання «Склади речення із запропонованих слів» показав, що діти ще потребують підтримки у формуванні логічно зв'язних і граматично правильних висловлювань.

Загалом, результати свідчать про необхідність подальшого систематичного розвитку граматичних умінь, словозміни, узгодження слів у реченні та формування зв'язного мовлення у старших дошкільників.

Для діагностики критерію *«Лексичне багатство й мовна точність»* та відповідних показників нами були створені спеціальні завдання, спрямовані на виявлення рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку умінь добирати точні, доречні слова для вираження власних думок, а також варіювати лексичні засоби залежно від ситуації спілкування, змісту та емоційного забарвлення висловлювання.

Метою діагностики було визначити, наскільки дитина:

- володіє достатнім запасом активної лексики для створення зв'язного висловлювання;
- уміє вибирати слова відповідно до змісту і контексту;

- розрізняє синоніми, антоніми, узагальнюючі та конкретні слова;
- може замінювати повторювані слова іншими за значенням;
- здатна вживати образні засоби мови (порівняння, епітети) у власних висловлюваннях.

Для обстеження застосовувалися такі види завдань і методичних прийомів:

1. «Добери слово». Дітям пропонували речення з пропущеним словом: *«На небі світить... (що?)»*; *«Дівчинка взяла в руки... (що?)»* тощо. Завдання перевіряло словниковий запас і здатність правильно добирати слова за змістом.

2. «Знайди зайве слово». Наприклад: *«Яблуко, груша, апельсин, собака»*. Дитина мала пояснити, яке слово «зайве» і чому. Це давало змогу оцінити вміння класифікувати слова за родовими ознаками та узагальнювати поняття.

3. «Підбери синонім / антонім». Дітям пропонували слова для добору близьких або протилежних за значенням, наприклад: *«Красивий – ...?»*; *«Великий – ...?»*; *«Далеко – ...?»*. Завдання спрямовувалося на перевірку гнучкості словникового запасу та вміння варіювати лексичні засоби.

4. «Опиши предмет без назви». Дитині пропонували описати предмет або істоту, не називаючи її, щоб інші здогадалися, про що йдеться. Наприклад: *«Воно кругле, червоне, росте на дереві, його люблять їсти восени...»* (яблуко). Завдання показувало точність лексичного добору, уміння характеризувати ознаки предметів.

5. «Закінчи речення або склади розповідь за малюнком». Наприклад: *«Восени дерева...»*, *«На лузі пасуться...»*. Оцінювалось уміння дитини самостійно формулювати висловлювання з використанням тематично відповідної лексики.

Наведемо приклади розповідей дітей ЕГ та КГ:

1. Восени дерева стають жовтими і червоними, і листячко падає на землю.
2. Восени дерева скидають листочки, і я можу стрибати по купках листя.
3. Восени дерева гойдаються на вітрі, а їхні гілочки стають голі.
4. Восени дерева готуються до зими, а листячко шурхотить під ногами.

6. «Підбери образний вислів». Вихователь пропонував ситуації або приклади, де потрібно було підібрати епітети чи порівняння: «Яке сонце? (тепле, золоте)», «Яка трава? (зелена, м'яка, свіжа)». Завдання виявляло рівень розвитку мовної образності.

Завдання оцінювалися за п'ятибальною шкалою:

5 балів – словниковий запас багатий, слова добираються точно й доречно, мовлення образне, виразне;

4 бали – мовлення досить різноманітне, трапляються незначні неточності;

3 бали – лексика переважно правильна, але одноманітна, спостерігається повторення одних і тих самих слів;

2 бали – словниковий запас обмежений, дитина вживає слова неточно або невдало;

1 бал – дитина має значні труднощі у доборі слів, мовлення бідне, часто потребує допомоги дорослого.

У результаті виконання цього завдання до високого рівня було віднесено роботи 5 дітей (11,1%), середній рівень – 14 дітей (31,1%), низький – 26 дітей (57,8%). Узагальнені результати виконання даної методики подані у табл. 1.5 та діаграмі на рис. 1.5.

Таблиця 1.5

Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Лексичне багатство й мовна точність»

	<i>Експериментальна група</i>	<i>Контрольна група</i>	<i>Загальний показник</i>
Високий	13,0% 3 д.	9,1% 2 д.	11,1% 5 д.
Середній	26,1% 6 д.	36,4% 8 д.	31,1% 14 д.
Низький	60,9% 14 д.	54,5% 12 д.	57,8% 26 д.

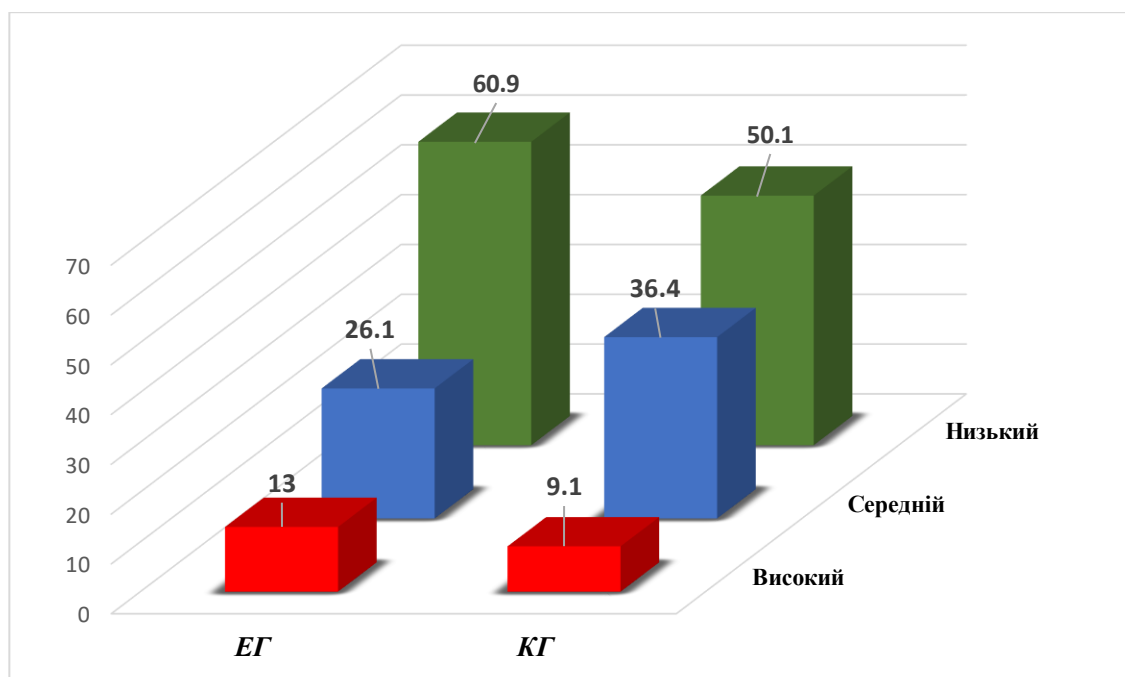

Рис. 1.5. Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Лексичне багатство й мовна точність»

За результатами проведеного обстеження можна відзначити, що серія завдань добре відображає рівень розвитку мовленнєвих умінь дошкільників. Більшість дітей змогли правильно виконати прості завдання на добір слова до речення («На небі світить...», «Дівчинка взяла в руки...»), демонструючи базовий словниковий запас і розуміння змісту речень.

Завдання на знаходження зайвого слова виявили, що деякі діти впевнено класифікують предмети за родовими ознаками, тоді як інші ще потребують підтримки вихователя, щоб аргументувати свій вибір. Добір синонімів і антонімів виявив значні розбіжності: частина дітей швидко підбирала відповідні слова, інші – лише з підказкою або взагалі не могли знайти відповідь, що свідчить про недостатньо гнучкий словниковий запас.

Завдання на опис предмета без назви показали, що діти, які володіють розвиненим словником і умінням характеризувати ознаки, описували предмети детально, тоді як інші обмежувалися одним-двома словами або повторювали знайомі слова без уточнення ознак.

Найбільш складними для дітей виявилися завдання на складання власного речення чи короткої розповіді за малюнком («Восени дерева...», «На лузі пасуться...»). Лише окремі діти могли побудувати зв'язне і логічне висловлювання, інші робили короткі або незв'язні речення, часто повторюючи знайомі слова.

Загалом, результати показують, що дошкільники потребують систематичної роботи над розвитком словникового запасу, формуванням граматично правильних висловлювань, умінням узагальнювати та описувати предмети, а також над розвитком зв'язного мовлення.

У результаті проведеного констатувального етапу експерименту нами виділені наступні рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку:

- *високий рівень* – таких дітей в ЕГ – 11,4%, в КГ – 6,1%. Середнє значення – 8,75%;
- *середній рівень* – таких дітей в ЕГ – 31,9%, в КГ – 48,5%. Середнє значення – 40,2%;
- *низький рівень* – таких дітей в ЕГ – 56,2%, в КГ – 51,5%. Середнє значення – 54%.

Загальні результати рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку представлені в табл. 1.6 та діаграмі на рис. 1.6.

Таблиця 1.6

Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в

ЕГ та КГ

№ п/ п	Критерії	Рівні розвитку монологічного мовлення, % / кількість					
		Високий		Середній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1.	Змістово-смилова цілісність висловлювання	17,4% 4 д.	9,1% 2 д.	52,2% 12 д.	68,2% 9 д.	30,4% 7 д.	50% 11 д.
2.	Граматична правильність і	4,3% 1 д.	-- 0 д.	17,4% 4 д.	40,9% 9 д.	78,3% 18 д.	50,1% 13 д.

	мовленнєва оформленість						
3.	Лексичне багатство й мовна точність	13,0% 3 д.	9,1% 2 д.	26,1% 6 д.	36,4% 8 д.	60,9% 14 д.	54,5% 12 д.
Середнє значення		11,4%	6,1%	31,9%	48,5%	56,5%	51,5%
Середнє значення для 45 д.		8,75%		40,2%		54%	

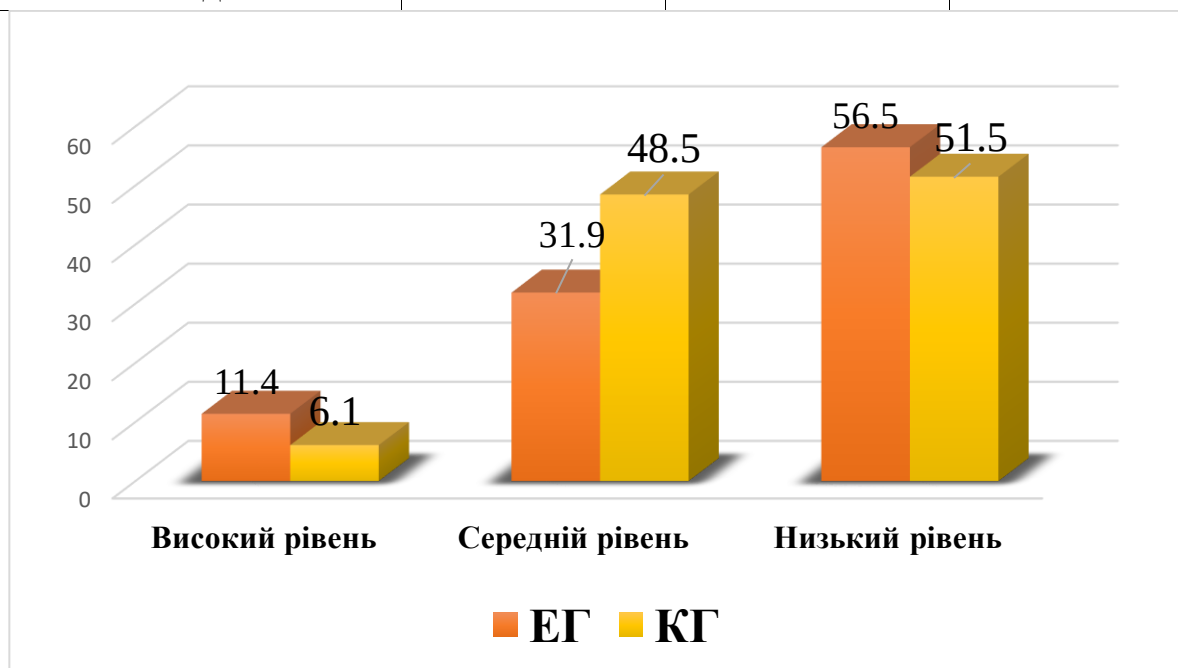

Рис. 1.6. Рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ

Проведене експериментальне дослідження показало, що для 54% дітей старшого дошкільного віку характерний низький рівень розвитку монологічного мовлення дітей; 40,2% дошкільників мають середній рівень, а розвитку монологічного мовлення дітей потребує употужнення й більшої системності для досягнення кращих результатів.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СТОРИТЕЛІНГУ

2.1. Педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку

Однією з провідних проблем сучасної дошкільної освіти є забезпечення повноцінного розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь у дітей дошкільного віку. Формування зв'язного мовлення розглядається як важлива складова загального мовленнєвого розвитку та посідає центральне місце в системі роботи закладу дошкільної освіти. Одним із основних завдань педагогічного процесу є створення умов, за яких дитина зможе вільно вступати в мовленнєву взаємодію з дорослими й однолітками, виражати власні потреби словесними засобами та адекватно відповідати на запитання.

Дошкільний вік є унікальним періодом становлення особистості, під час якого формуються ключові індивідуальні властивості та закладається модель майбутньої поведінки. У зв'язку з цим діяльність педагога орієнтується на цілеспрямований розвиток зв'язного монологічного мовлення дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей і темпу мовленнєвого розвитку. Розвиток зв'язного мовлення визначається одним із пріоритетних завдань освітньої роботи в дошкільному періоді. У закладах дошкільної освіти навчання рідної мови здійснюється відповідно до загальнодидактичних принципів, що забезпечують системність, послідовність та наукову обґрунтованість мовленнєвого розвитку.

Принципи навчання становлять систему базових теоретичних положень, на основі яких педагог здійснює добір відповідних засобів, методів і прийомів навчальної роботи, а також прогнозує результативність освітнього процесу. У

педагогічній теорії та практиці організація навчання на всіх його етапах ґрунтується на низці загальнодидактичних принципів, до яких належать:

- принцип виховного характеру навчання;
- принцип взаємозв'язку навчання з життєвим досвідом дітей, єдності теорії та практичної діяльності;
- принцип усвідомленості навчання;
- принцип послідовності;
- принцип систематичності;
- принцип науковості;
- принцип наочності та стимулювання творчої активності;
- принцип доступності навчального матеріалу;
- принцип міцності засвоєння знань;
- принцип розвивального навчання;
- принцип колективної організації навчальної діяльності;
- принцип урахування індивідуальних особливостей вихованців.

Взаємозалежність і взаємопов'язаність дидактичних принципів створює можливість вибудовувати навчально-виховний процес як цілісну дидактичну систему, у структурі якої визначаються необхідні педагогічні умови. Педагогічні умови трактуються як сукупність певних форм, методів, прийомів або конкретних ситуацій, що можуть бути зумовлені об'єктивними факторами чи цілеспрямовано створені педагогом. Ці умови забезпечують досягнення визначеної педагогічної мети та виступають обов'язковими компонентами ефективної організації освітнього процесу [56].

На наш погляд, педагогічні умови слід розглядати як цілісну сукупність факторів, що забезпечують упорядковану організацію, регулювання та взаємодію компонентів педагогічного процесу, спрямованого на результативний розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сторітелінгу. У ході дослідження нами було окреслено такі педагогічні умови:

- створення сприятливого мовленнєво-творчого середовища;

- стимулювання мовленнєвої активності дітей через емоційно забарвлені ситуації спілкування;
- інтеграція сторітелінгу в різні види діяльності дітей.

Педагогічна умова 1. Створення сприятливого мовленнєво-творчого середовища.

Створення сприятливого мовленнєво-творчого середовища розглядається як ключова умова ефективного розвитку монологічного мовлення старших дошкільників засобами сторітелінгу. Таке середовище забезпечує комплекс педагогічних, психологічних та організаційних чинників, що стимулюють мовленнєву активність дітей, сприяють розвитку їхньої творчої уяви, ініціативності та здатності до самостійного продукування висловлювань.

Під мовленнєво-творчим середовищем слід розуміти спеціально організований простір, у якому дитина має можливість вільно висловлювати думки, експериментувати зі словом, створювати власні історії та фантазійні сюжети. Важливим аспектом є забезпечення емоційного комфорту, відкритості та підтримки, що знижує мовленнєві бар'єри та підвищує готовність дітей до вербального самовираження.

Організація такого середовища передбачає наявність різноманітних матеріалів для стимулювання мовленнєвої творчості: сюжетних картинок, казкових атрибутів, настільних та театралізованих ігор, наборів для створення історій, мультимедійних засобів. Важливо, щоб ці матеріали були доступними, естетично привабливими та відповідали віковим особливостям старших дошкільників. Наведемо приклади завдань з різними матеріалами:

1. Сюжетні картинки та серії ілюстрацій, що використовуються для складання логічних розповідей. Завдання для дітей: «Розташуй картинки у порядку подій і склади розповідь про те, що відбувалося». Це сприяє формуванню уміння логічно вибудовувати сюжет, розвиває послідовність мислення та словниковий запас.

2. Казкові та тематичні атрибути (ляльки, фігурки тварин, будиночки, транспорт) дозволяють дітям імпровізувати та створювати власні історії, розвиваючи навички монологічного мовлення та творчої уяви. Завдання: «Придумай та розкажи власну фантастичну історію з предметам, які бачиш».

3. Настільні ігри та набори для створення історій, які включають картки з персонажами, подіями та місцями дії. Завдання: «Вибери три картки та склади власну історію, де ці герої подорожують разом».

4. Мультимедійні засоби, наприклад, короткі аудіо- та відеоісторії, за якими діти відтворюють сюжет своїми словами та обговорюють мотиви дій персонажів. Завдання: «Що трапилось у даній історії? Чому головний герой вчинив саме так?», «Розкажи які події було описано у відеоісторії?».

Не менш значущим компонентом є педагогічна підтримка: доброзичливе ставлення, мотивувальні запитання, моделювання мовленнєвих ситуацій, спільне створення та обговорення історій. Педагог має виступати не лише організатором, а й партнером у мовленнєво-творчій діяльності, який спонукає дитину до активної участі, допомагає структурувати висловлювання, спрямовує розвиток сюжетної лінії. Основні функції включають:

1. Моделювання мовленнєвих ситуацій, у яких дитина повинна висловити власну думку, пояснити дії персонажів та описати емоційний стан. Наприклад, педагог запитує: «Що відчував герой? А як би ти вчинив в такій ситуації?», «Як можна вирішити цю проблему?».

2. Стимулювання мовленнєвої активності, використання запитань відкритого типу, допомога у підборі слів, формулюванні повних висловлювань. Вихователь звертається до дітей не із запитаннями, що вимагають короткої відповіді, а з відкритими, які спонукають до розгорнутого висловлювання: «Як ти думаєш, що може бути в цій чарівній коробці?», «Чому головна героїня здивувалась, коли її відкрила?». Щоб допомогти дітям формулювати повні висловлювання педагог може запропонувати картки-опори із словами та словосполученнями: «Головний герой здивувався, бо...», «Мені здається, що він відчуває...», «Спочатку... Потім... Після цього...».

3. Організація колективних ігор із сюжетним компонентом, де діти по черзі виступають оповідачами, що сприяє розвитку навичок слухання, взаємодії та синтезу інформації. Для реалізації цієї педагогічної умови пропонується система конкретних ігрових завдань:

«Ланцюжок історій»

Метою є формування навичок послідовного розгортання сюжету та інтеграції особистих висловлювань у загальний сюжетний контекст. Діти розміщуються у колі. Перший учасник виголошує зачин історії у формі одного короткого речення. Наступні діти по черзі додають власні фрагменти, які логічно продовжують попередні події. Завершується історія рефлексивним обговоренням: діти пояснюють, як вони зрозуміли сюжет і що допомагало їм створювати логічні переходи між частинами загальної розповіді.

«Мандрівка предмета»

Символічний предмет (камінчик, м'яч, брелок) виступає «героєм історії». Дитина, яка тримає предмет, виголошує 1–2 речення про події, що сталися з ним. Потім предмет передається наступному учаснику, який продовжує сюжет.

Завдання формує навички мовленнєвої послідовності, взаємодії та фантазування, а також сприяє розвитку причинно-наслідкового мислення.

«Герой у гостях»

У групі з'являється «гостьовий герой» (іграшковий персонаж). Діти по черзі розповідають, що герой робив перед тим, як прийти до них. Кожна дитина доповнює розповідь новими деталями. Завдання стимулює розвиток хронологічного мислення, навичок побудови цілісної сюжетної лінії та збагачення мовлення дієслівною лексикою.

Варто зазначити, що середовище має бути гнучким і варіативним, щоб кожна дитина могла обирати діяльність відповідно до власних інтересів та рівня мовленнєвого розвитку. Сприятливе мовленнєво-творче середовище також передбачає варіативність форм роботи: індивідуальне й групове сторітелінг-спілкування, театралізовані імпровізації, роботу в малих групах, аудіо- та відеозапис дитячих історій, презентацію власних оповідань. Така

різноманітність забезпечує розвиток мовленнєвих умінь на різних рівнях — від формування словникового запасу до продукування логічно вибудованих монологічних висловлювань. Педагог має забезпечувати емоційну підтримку, мотивацію та заохочення, створюючи ситуації успіху та сприяючи активному використанню мовних засобів у процесі створення та розповіді історій.

Таким чином, створення мовленнєво-творчого середовища є необхідною умовою для формування в дітей умінь самостійно будувати монолог, передавати сюжетну послідовність, виражати емоції та застосовувати мовні засоби відповідно до змісту висловлювання. Саме в такому середовищі сторітелінг стає ефективним інструментом розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічна умова 2. Стимулювання мовленнєвої активності дітей через емоційно забарвлені ситуації спілкування.

Розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку значною мірою залежить від рівня їх мовленнєвої активності. У контексті сторітелінгу ефективним засобом стимулювання такої активності є створення емоційно забарвлених ситуацій спілкування, які спонукають дітей до висловлення власних думок, емоцій, оцінок та уявних подій. Емоційна складова виступає мотивуючим чинником, що сприяє формуванню логічного, послідовного та структурованого мовлення. Висловлювання власних думок, почуттів та уявлень стимулює розвиток когнітивних, емоційних та комунікативних компетенцій. У контексті сторітелінгу вагоме значення має створення емоційно забарвлених ситуацій, які спонукають дитину до активного мовленнєвого прояву, формування послідовного та логічного висловлювання, а також до використання багатого словникового запасу для передачі емоцій персонажів.

Сучасні психолого-педагогічні дослідження науковців доводять, що емоційні переживання значною мірою визначають рівень мовленнєвої активності дитини, сприяють розвитку уяви, внутрішнього мовлення, а також впливають на збагачення словника та розвиток граматичної будови мовлення.

Емоційно-наповнена комунікація створює умови для природної мовленнєвої ініціативи, а застосування сторітелінгу забезпечує системність та цілеспрямованість цього процесу. Емоційний компонент у мовленнєвому розвитку старших дошкільників стимулює активне включення дітей у процес розповіді; здатність до опису та аналізу емоційних станів персонажів; розвиток творчої уяви та здатності до вигадкування сюжетів; формування умінь логічно будувати розповіді та передавати послідовність подій.

Організація емоційно значущих ситуацій у процесі сторітелінгу ґрунтується на низці концептуальних положень, що забезпечують цілісне й цілеспрямоване формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку.

– Передусім, важливим є *принцип емоційної включеності*, який передбачає створення умов для глибокого занурення дитини у світ художнього образу, сприяє виникненню переживань, співчуття та емпатії до персонажів. Такий підхід активізує емоційно-мотиваційну сферу, що є важливою передумовою мовленнєвої активності.

– *Принцип діалогічної взаємодії* орієнтує педагога на розгортання комунікативного процесу у формі активного обміну репліками між дитиною та дорослим. Під час оповіді дітей спонукають ставити запитання, висловлювати припущення, коментувати розвиток подій, що підсилює їхню участь у мовленнєвій діяльності та формує навички діалогу.

– Важливим для ефективного мовленнєвого розвитку є також *принцип особистісної значущості змісту*, який передбачає добір сюжетів, тематично наближених до реального досвіду дитини. Історії, що відображають знайомі життєві ситуації, підсилюють інтерес до спілкування, стимулюють бажання висловити власне бачення та надати оцінку подіям.

– Реалізація *принципу активного мовленнєвого залучення* спрямована на створення умов, у яких дитина виступає не пасивним слухачем, а повноцінним учасником комунікативної взаємодії. Це досягається через спеціально

організовані завдання, що потребують вербалізації думок, пояснення мотивів персонажів, аналізу ситуацій та доповнення запропонованого сюжету.

Ефективність зазначеної педагогічної умови забезпечується впровадженням комплексу видів діяльності, спрямованих на емоційне занурення дитини в зміст історії та активізацію її мовленнєвої ініціативи. Такі форми роботи створюють природне підґрунтя для розвитку зв'язного мовлення, комунікативної компетентності та емоційно-ціннісного ставлення до процесу спілкування.

Використання емоційно забарвлених ситуацій у процесі сторітелінгу передбачає:

1. Сюжетно-рольові образи персонажів, які мотивують впровадження героїв із різними емоційними станами (радість, сум, страх, здивування), поєднання реальних та казкових персонажів для створення ситуацій, близьких до дитячого досвіду.

2. Моделювання ігрових ситуацій, що включає створення сюжетних подій, які аналізують непередбачувані обставини та викликають потребу у мовленнєвому поясненні; організація коротких сценок та інтерактивних завдань для відтворення переживань персонажів.

3. Використання емоційних атрибутів та інтонаційних засобів, що передбачає застосування карток із зображенням емоцій, масок, пантоміми; інтеграцію інтонаційних вправ та мімічних вправ для формування виразності мовлення; заохочення до моделювання настрою та емоційного стану героя через голосові та невербальні засоби.

Наведемо приклади завдань:

Завдання 1 «Що відчуває герой?» на розвиток уміння визначати та словесно описувати емоції персонажів. Вихователь читає коротку історію з емоційно насиченою подією, а у кульмінаційний момент розповідь переривається. Діти відповідають на запитання: «Які емоції переживає герой?», «Чому він так почувається?», «Що б ти відчував у такій ситуації?». Дошкільник має сформулювати усний монолог-роздум (3–5 речень).

Завдання 2 «Запитання, що стимулюють історію»

Після прослуханої міні-історії вихователь ставить дітям запитання: «Як ти думаєш, що могло статися далі?», «Який момент був найважливішим у цій історії?», «Що змінилося б, якби... (зміна умови)?». Такі запитання активізують мовленнєво-мисленнєву діяльність, сприяють розвитку причинно-наслідкового мислення та уміння будувати розгорнуті міркування.

Завдання 3 «Емоція розповідає»

Дітям роздаються картки з емоціями: «радість», «сум», «переляк», «здивування» тощо. Вихователь пропонує сюжет, наприклад: «Кошеня знайшло дивний пакунок під деревом...». Дитина має продовжити історію від імені героя, передаючи задану емоцію у мовленні. Завдання розвиває інтонаційно-виразне мовлення, емоційну чутливість та здатність створювати монолог у художньому стилі.

Завдання 4 «Як зміниться історія?»

Сюжет: «Дівчинка дуже засмутилася, бо її малюнок намок під дощем...». Діти складають 2–3 варіанти продовження історії з різними емоційними результатами: позитивним, нейтральним і несподіваним. Формування уміння передбачати події сприяє розвитку когнітивної гнучкості та логічності монологу.

Нами було підібрано та розроблено приклади міні-історій та завдань для дітей старшого дошкільного віку, які сприяють стимулюванню мовленнєвої активності дітей через емоційно забарвлені ситуації спілкування (див. додаток Г).

Педагогічна умова 3. Інтеграція сторітелінгу в різні види діяльності дітей.

Ефективність розвитку монологічного мовлення старших дошкільників значно підвищується за умови інтеграції сторітелінгу в різні види дитячої діяльності. Такий підхід відповідає сучасним концепціям дошкільної освіти, що розглядають мовленнєвий розвиток як цілісний процес, органічно пов'язаний із пізнавальною, художньо-естетичною, руховою та ігровою активністю дитини.

Інтеграція технології сторітелінгу забезпечує системність і природність формування мовленнєвих умінь, сприяє зміцненню міжфункціональних зв'язків, активізує мовленнєву ініціативність та забезпечує комплексне впливання на особистісний розвиток дитини.

Інтегративний підхід дозволяє не лише збагачувати словник і формувати зв'язне мовлення, а й розвивати творчість, уяву, емоційно-вольову сферу, комунікативну компетентність. Сторітелінг виступає засобом зв'язування різних напрямів освітньої діяльності, створюючи умови для глибшого засвоєння змісту та підвищення мотивації до мовленнєвої активності.

До основних напрямів інтеграції сторітелінгу можна віднести:

1. Інтеграція у пізнавальну діяльність.

Сторітелінг у пізнавальному контексті сприяє формуванню умінь пояснювати явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки. Історії можуть бути використані як засіб осмислення природних процесів, соціальних норм, явищ навколишнього світу.

Приклад завдання «Історія від краплинки»

Вихователь розповідає коротку історію від імені краплинки води, яка подорожує у природі. Після прослуховування діти відповідають на запитання, узагальнюють, самостійно продовжують розповідь, наприклад: «Куди краплинка може потрапити далі?». Завдання спрямоване на розвиток монологічного висловлювання та пізнавального інтересу.

2. Інтеграція у художньо-естетичну діяльність.

Поєднання сторітелінгу з образотворчою, музичною й театралізованою діяльністю стимулює творчу уяву, допомагає дітям вільно передавати сюжет через різні засоби виразності.

Приклад завдання «Намалюй продовження історії»

Дітям пропонується створити малюнок на тему почутого сюжету, після чого вони складають власний словесний коментар — опис подій та емоцій персонажів. Завдання активізує мовленнєво-творчі умінь.

Приклад завдання «Музична казка»

Діти обирають звук або музичний фрагмент, який, на їхню думку, відповідає настрою історії, і пояснюють свій вибір.

3. Інтеграція у рухову та ігрову діяльність.

Поєднання рухів та розповідання історій сприяє розвитку невербальних компонентів комунікації, ритміки, координації та образного мислення.

Приклад завдання «Рухлива історія»

Вихователь читає короткі сюжетні фрагменти (наприклад, історія про kota, що подорожує), а діти передають події рухами та жестами, після чого словесно коментують свої дії. Завдання формує здатність поєднувати рухову та мовленнєву активність.

Приклад завдання «Сюжетна естафета»

Кожна група дітей отримує фрагмент історії, який вони повинні передати рухово та словесно, створюючи послідовний ланцюг подій.

4. Інтеграція у соціально-комунікативну діяльність.

Сторітелінг сприяє формуванню навичок взаємодії, уміння домовлятися, висловлювати прохання, пропозиції, пояснення.

Приклад завдання «Історії про добрі вчинки»

Діти складають короткі історії про допомогу друзям, тваринам, членам родини. Педагог акцентує увагу на вербалізації емоцій, мотивів і наслідків вчинків.

Приклад завдання «Обери рішення»

Дітям пропонується сюжет морального вибору, наприклад: «герой знайшов загублену річ». Діти мають висловити, що б вони зробили, і пояснити свої дії.

Отже, інтеграція сторітелінгу у різні види діяльності дітей старшого дошкільного віку створює умови для комплексного розвитку монологічного мовлення. Включення розповіді в пізнавальну, художньо-естетичну, рухову та соціально-комунікативну діяльність сприяє формуванню навичок усвідомленого висловлювання, розвитку творчості, емоційної чутливості та комунікативної компетентності. Такий підхід забезпечує природне й послідовне використання

мовленнєвих навичок у різних ситуаціях, що підвищує ефективність освітнього процесу та мотивацію дітей до активного мовлення.

2.2. Використання сторітелінгу в системі розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку (за результатами формувального етапу експерименту)

Розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку посідає важливе місце в системі дошкільної освіти. Здатність логічно й послідовно висловлювати власні думки, створювати розповіді, переказувати зміст художніх творів є основою подальшого успішного навчання в школі та ефективного спілкування в майбутньому. У цьому процесі сторітелінг відіграє особливу роль.

Використання сторітелінгу як засобу розвитку монологічного мовлення забезпечує практичну перевірку сформованості мовленнєвих умінь дітей, даючи змогу визначити, наскільки вони здатні використовувати набуті знання й мовні навички в різних комунікативних ситуаціях.

Результати констатувального етапу дослідження вказали на потребу розробки системи роботи, спрямованої на розвиток монологічного мовлення старших дошкільників засобами сторітелінгу.

Метою формувального експерименту є забезпечення виділених нами педагогічних умов та розробка системи використання сторітелінгу, яка сприятиме розвитку монологічного мовлення старших дошкільників.

Формувальний етап експерименту проводився в експериментальній групі, освітній процес у контрольній групі здійснювався за тією ж системою, що й раніше.

Розвиток монологічного мовлення дітей із використанням сторітелінгу відбувається на основі таких основних принципів:

– *принцип послідовності та системності навчання* – кожен наступний етап роботи спирається на попередній, поступово ускладнюючи зміст завдань і забезпечуючи поетапне формування нових мовленнєвих умінь;

– *принцип індивідуалізації* – у процесі навчання враховуються індивідуальні особливості, рівень мовленнєвого розвитку та соціальної адаптації кожної дитини, що дозволяє забезпечити оптимальні умови для її мовленнєвого зростання;

– *принцип інтерактивності* – навчання ґрунтується на активній взаємодії через сторітелінг, ігрові ситуації та комунікативні вправи, які стимулюють розвиток мовлення у природних для дитини умовах спілкування;

– *принцип емоційного комфорту* – створюється доброзичлива атмосфера, що знижує рівень тривожності, сприяє впевненості та підвищує мотивацію дитини до мовленнєвої активності;

– *принцип повторюваності* – систематичне повернення до вже опрацьованих завдань і ігор з метою закріплення та автоматизації мовленнєвих навичок.

Робота з розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в експериментальній групі здійснювалася за такими напрямками:

І. Урахування педагогічних умов.

У процесі реалізації педагогічної умови «Створення сприятливого мовленнєво-творчого середовища» ми забезпечували комплексний підхід, спрямований на активізацію словника старших дошкільників. Насамперед було організовано розвивальне мовленнєве середовище, яке включало тематичні осередки (книжковий куточок, куточок творчого висловлювання, картотека словесних ігор), насиченість групового простору наочністю, зразками мовлення, сюжетними ілюстраціями та дидактичними матеріалами.

Педагогічний вплив реалізовувався через систематичне використання словесно-творчих вправ, мовленнєвих ігор, прийомів стимулювання діалогічного й монологічного мовлення. Дітям пропонувалися ситуації вибору, творчі завдання, вправи на добір ознак, порівняння, складання описів,

продовження історій, що сприяло природному збагаченню активного та пасивного словника.

Важливим аспектом було створення емоційно комфортної атмосфери, у якій вихователь виступав партнером, підтримував дитячі ініціативи, заохочував мовленнєву активність та пропонував індивідуальну допомогу. Регулярне включення дітей у мовленнєві ситуації, обговорення прочитаних казок, робота з художнім словом і стимулювання дитячої уяви дозволили активізувати словотворчу діяльність та забезпечити сталий розвиток словника старших дошкільників.

У процесі реалізації педагогічної умови «Стимулювання мовленнєвої активності дітей через емоційно забарвлені ситуації спілкування» ми зосередили увагу на створенні таких комунікативних ситуацій, які викликають у старших дошкільників яскравий емоційний відгук і природно спонукають їх до мовленнєвого висловлювання. Насамперед було розроблено систему інтерактивних вправ і сюжетних епізодів, що передбачали участь дітей у діалогах, рольових іграх, експресивних мовленнєвих міні-сценках. Кожна ситуація мала чітко окреслену емоційну домінанту (радість, здивування, турботу, інтерес, співпереживання), що допомагало активізувати словник дітей, збагачувати його новими емоційно-оцінними й образними словами.

Особливу увагу приділено драматизації та ігровому моделюванню, де дитина могла висловити власні почуття, оцінити поведінку персонажів чи запропонувати спосіб розв'язання ситуації. Такі вправи сприяли появі спонтанних висловлювань, а отже стимулювали словотворчість, використання синонімів, антонімів, метафоричних висловів. Ми заохочували дітей висловлюватися вільно, підтримували будь-які їхні мовленнєві ініціативи, обов'язково емоційно реагували на відповіді, щоб створити атмосферу довіри та відкритості.

Емоційно забарвлені ситуації впроваджувалися і в повсякденні моменти: під час ранкового кола, спостережень за природою, обговорення вражень від подій дня. Педагог створював «провокації» для мовлення – цікаві питання,

проблемні завдання, сюрпризні моменти, які природно включали дитину у висловлювання. Це забезпечило стійке зростання мовленнєвої активності, розширення активного й пасивного словника, формування емоційно насиченої комунікації у групі.

Реалізація педагогічної умови дала можливість перетворити мовленнєвий розвиток на живий, емоційно привабливий процес, у якому слово стало засобом не лише комунікації, а й вираження почуттів, думок та власної творчості дитини.

У процесі реалізації педагогічної умови «Інтеграція сторітелінгу в різні види діяльності дітей» ми спрямували роботу на те, щоб сторітелінг став природною частиною щоденної діяльності старших дошкільників, а не лише окремою методичною вправою. Для цього ми системно включали елементи оповідання, творчого переказу та вигадкування історій у пізнавальну, ігрову, художньо-продуктивну, мовленнєву та навіть рухову діяльність дітей.

Насамперед було розроблено цикл міні-історій та казкових ситуацій, які використовувалися під час ранкового кола, бесід і занять. Кожна історія мала навчальний зміст і водночас стимулювала дітей до коментування, висловлення припущень, добирання слів для опису персонажів, подій і власних емоцій. Такий підхід сприяв збагаченню словника, активізації уяви й формуванню вміння вибудовувати логічну послідовність висловлювань. У різних видах діяльності сторітелінг реалізовувався по-різному:

У грі діти створювали продовження історій про іграшкових персонажів, розігрували сюжетні ситуації, вигадували нові ролі, що стимулювало діалогічне й монологічне мовлення.

У художньо-продуктивній діяльності ми пропонували дітям домальовувати або ліпити персонажів до вже відомих казок, а потім придумувати історії про них. Такі творчі роботи завжди завершувалися «розповіддю автора», де дитина описувала, що створила і чому.

У пізнавальній діяльності сторітелінг підтримував інтерес до довкілля: діти складали міні-історії про «подорож краплинки», «пригоди листочка»,

«мандри метелика», що допомагало опановувати нову лексику природничого змісту.

У мовленнєвій діяльності використовувалися прийоми колективного складання історій, «ланцюжкових» оповідань, доповнення незавершених сюжетів, трансформації казок (зміна кінцівки, героя, місця подій). Це сприяло формуванню структурованої розповіді та розвитку граматичної правильності мовлення.

Важливо, що сторітелінг ми впроваджували не лише як творчу діяльність, а й як інструмент емоційної взаємодії. Через персонажів і вигадані ситуації діти легше висловлювали власні переживання, описували настрій, давали оцінку подіям, уживаючи багатшу й точнішу лексику.

Комплексне введення історій у різні види діяльності дозволило створити природне мовленнєво-творче середовище, у якому слово набуло для дітей змістового та емоційного значення. У результаті спостерігалось зростання мовленнєвої активності, розширення словника, підвищення самостійності у побудові зв'язних висловлювань та розвиток творчої ініціативи дошкільників.

II. Використання сторітелінгу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Сторітелінг (від англ. story – історія, telling – розповідання) – це методика створення й подання історії, яка дає змогу передавати потрібну інформацію з метою впливу на емоційну, мотиваційну та пізнавальну сфери слухача.

Застосування мистецтва сторітелінгу активізує мовленнєву діяльність дошкільників, збагачує їхній словниковий запас, сприяє розвитку мислення, уяви, фантазії та сприйняття. Цей метод пробуджує інтерес до творчості й пізнання, формує вміння аналізувати, виділяти головне, логічно та аргументовано висловлювати власні думки. Крім того, сторітелінг робить освітній процес більш динамічним і привабливим, сприяючи залученню кожної дитини до активної участі в навчанні.

Робота зі сторітелінгу в освітньому процесі здійснювалася поетапно – із застосуванням семи послідовних кроків, що ведуть до створення власної історії:

1. Визначте тему та мету заняття. Подумайте, яка історія буде доречна.
2. Придумайте ряд подій, які трапляться (сюжет), поміркуйте як вони можуть бути пов'язані з навчальним матеріалом.
3. Визначте героя історії. Придумайте йому ім'я, зовнішність, звички, риси характеру, поміркуйте, як він буде діяти в тих обставинах, що ви створили для нього.

4. Структура історії:

Експозиція: Жив був _____. Де? Коли? Скільки часу? З ким?

Зав'язка: Одного разу _____. Що раптом трапилося? Приїхав друг, налетіла буря, упав стілець, прийшов лист тощо.

Розвиток подій: перерахуйте всі події, які будуть описані. Подумайте, які емоції мають у цей час відчувати слухачі. Розкажіть, як змінювався герой упродовж історії.

Кульмінація: повідомте, яка подія стала «вирішальною» для героя.

Розв'язка: розкажіть, чим все завершилося. Як змінився герой, що він зрозумів.

Висновок: чому вчить ця історія? Мораль, визначення тощо.

5. Придумайте інтригу, пастку. Чим більш несподіваним буде сюжетний поворот, тим краще.

6. Доберіть потрібні метафори (особливо для опису стану головного героя чи процесу, який описується).

7. Прочитайте історію, внесіть остаточні правки.

На перших етапах запровадження сторітелінгу нам допомогли «Кубики історій» (див. рис. 2.1). Для дітей дошкільного віку кубик дає своєрідні підказки, варіанти розвитку подій, допомагає продовжити почату історію. Застосування сторітелінгу в закладах дошкільної освіти має значну практичну цінність: воно сприяє легкому засвоюванню знань, розвитку уяви та пам'яті, встановленню взаємини з оточуючими, самопізнанню.

Рис. 2.1. Кубики історій

Технологію «Сторітелінг» ми використовували на групових заняттях та під час індивідуальної роботи. Використовуючи кубики під час індивідуальної роботи, ми задавали тему розповіді або починали історію, потім дитина викидала кубики, розглядала картинки й сама придумувала свою історію, або складала історію разом із вихователем [88].

З метою розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку було розроблено програму «Світ історій» з використанням сторітелінгу.

Програма «Світ історій»

(розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сторітелінгу)

Мета програми: сприяти розвитку монологічного мовлення старших дошкільників шляхом використання технології сторітелінгу, формуючи в дітей уміння будувати зв'язні висловлювання, логічно передавати послідовність подій, виражати власні думки, почуття та фантазії.

Завдання програми:

1. Розвивальні:

- формувати вміння складати короткі розповіді за малюнками, серіями ілюстрацій, ігровими ситуаціями;
- удосконалювати структуру висловлювань (початок, розвиток подій, завершення);
- розвивати логічне мислення, уяву, пам'ять і зв'язність мовлення;
- збагачувати активний словник.

2. Виховні:

- формувати емоційно-позитивне ставлення до мовленнєвої діяльності;
- виховувати доброзичливість, співпереживання, уміння слухати інших;
- заохочувати до самовираження через слово, творчість, вигадкування історій.

3. Освітні:

- ознайомити дітей із поняттям «історія», «сюжет», «герой», «початок – основна частина – кінець»;
- навчити користуватися прийомами сторітелінгу (вигадкування героїв, створення конфлікту, розв’язки, морального висновку).

Принципи реалізації програми:

- поступовість і системність навчання;
- інтерактивність та ігрова діяльність;
- емоційна залученість і комфорт;
- індивідуальний підхід;
- опора на досвід дитини та її інтереси.

Структура програми:

Програма розрахована на 8 тижнів (16 занять), два рази на тиждень по 25-30 хвилин. Кожен етап включає певний напрям розвитку мовлення через сторітелінг.

Етап 1. Вступ у світ історій (1-2 заняття)

Мета: ознайомити дітей із поняттям історії, навчити слухати й переказувати.

Зміст:

- слухання коротких оповідань («Куди зникло сонечко?», «Чому ведмедик засмутився?»);
- бесіда за змістом;
- складання спільної розповіді за картинкою;
- гра «Закінчи історію».

Етап 2. Мій герой (3-4 заняття)

Мета: навчити створювати головного героя історії.

Зміст:

- вправа «Придумай героя»: опис зовнішності, характеру, поведінки;
- гра «Хто я?» (діти відгадують героя за описом);
- складання історій про іграшку або казкового персонажа.

Етап 3. Події та пригоди (5-6 заняття)

Мета: навчити встановлювати послідовність подій у розповіді.

Зміст:

- складання історій за серією сюжетних малюнків («Зимові розваги», «День народження в лісі»);
- вправа «Що було спочатку? А потім?»;
- гра «Кубики історій» – діти створюють оповідання за малюнками на кубиках.

Етап 4. Вигадуємо кінець історії (7-8 заняття)

Мета: формувати вміння творчо завершувати розповідь.

Зміст:

- гра «Закінчи розповідь»;
- створення історії з непередбачуваним фіналом;
- вправа «Що було б, якби...».

Етап 5. Моє життя – моя історія (9-10 заняття)

Мета: навчити дітей розповідати про власний досвід.

Зміст:

- «Моя найвеселіша прогулянка»;
- «Як я допоміг другові»;
- робота з фотографіями або особистими малюнками;
- вправи на вживання часових форм дієслів (було – є – буде).

Етап 6. Колективне створення історії (11-12 заняття)

Мета: розвивати мовленнєву взаємодію, вміння домовлятися та планувати.

Зміст:

- спільне вигадування історії всією групою;
- розподіл ролей: хто починає, хто продовжує, хто завершує;
- малювання колективної історії.

Етап 7. Творча майстерня (13-14 заняття)

Мета: удосконалити вміння створювати логічно завершені розповіді.

Зміст:

- гра «Змішай і придумай» (комбінація героїв і ситуацій);
- вправа «Історія навпаки» (з кінця – до початку);
- інсценізація історій.

Етап 8. Свято історій (15-16 заняття)

Мета: закріпити набуті навички, розвинути впевненість у мовленні.

Зміст:

- представлення дітьми власних історій;
- «Книжечка наших історій» – створення спільного альбому;
- виставка малюнків до дитячих оповідань.

Наведемо приклади казок, які складали старші дошкільники:

1. Кубики: сонце – слон – кулька – дощ

«Вранці світило яскраве сонечко. Слоненя вирішило погратися й надув велетенську кульку. Але раптом почався дощ, і кулька полетіла у небо. Слоненя засмутилося, а потім побачило веселку й зраділо — кулька теж стала кольоровою!».

2. Кубики: квітка – метелик – вітер – дитина

«Дівчинка гуляла в саду й побачила красивого метелика. Він сів на жовту квітку, але раптом подув вітер. Квітка хиталася, а метелик полетів до дівчинки на плече. Вона тихенько сказала: «Не бійся, я твій друг!»»

3. Кубики: зірка – ракета – місяць – хлопчик

«Хлопчик мріяв полетіти до зірок. Увечері він зробив з картону ракету й уявив, що летить до місяця. Там він зустрів доброго місячного зайчика. Разом вони збирали зорі й складали з них слово «Мрія»»

4. Кубики: ліс – лисиця – кошик – гриби

«Лисичка взяла кошик і пішла до лісу по гриби. Вона знайшла великий боровик і поклала його в кошик. Потім зустріла їжачка, який також збирав гриби. Разом вони зібрали повен кошик і приготували грибну юшку.»

5. Кубики: чарівна паличка – книжка – дракон – замок

«Маленький чарівник знайшов у бібліотеці стару книжку про драконів. Коли він прочитав заклинання, з книжки вилетіла іскра – і з'явився справжній дракон! Але він був добрий і допоміг чарівнику прибрати пил у замку. Вони стали друзями.»

6. Кубики: океан – кит – човен – сонце

«Діти плавали на човні в океані. Раптом поруч сплив великий кит і підняв хвилю їхній човен. Сонце засвітило ще яскравіше, і всі засміялися. Кит попрощався, бризнувши водою, – і поплив до своїх друзів.»

Реалізація програми «Світ історій» засобами сторітелінгу спрямована на розвиток зв'язного та граматично правильного мовлення дітей. Завдяки використанню прийомів створення та розповідання історій діти навчилися логічно вибудовувати висловлювання, послідовно передавати події, виділяти головну думку, вживати різноманітні мовні конструкції.

Сторітелінг сприяв активізації пізнавальної діяльності, розвитку уяви, творчого мислення та емоційної виразності мовлення. Діти ставали впевненішими у висловлюваннях, охочіше брали участь у спільних ігрових ситуаціях, збагачували словниковий запас. Вони проявляли ініціативу у вигадуванні власних історій, демонстрували інтерес до слухання та обговорення розповідей однолітків.

2.3. Динаміка розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку (за результатами контрольного етапу експерименту)

Третій етап експерименту передбачає визначення динаміки розвитку монологічного мовлення старших дошкільників дітей старшого дошкільного

віку ЕГ та КГ у порівнянні з констатувальним етапом експерименту. Для визначення рівнів розвитку монологічного мовлення старших дошкільників ми скористались такими ж критеріями та показниками, які були окреслені нами на констатувальному етапі експерименту. Це сприяло отриманню об'єктивних даних в умовах розробленої та апробованої під час роботи системи розвитку монологічного мовлення старших дошкільників засобами сторітелінгу. Результати за кожною діагностичною методикою та узагальнені дані представлені в таблицях та рисунках.

Критерій «Змістово-сміслова цілісність висловлювання»

Узагальнені результати за рівнями представлені в таблиці 2.1. та рис. 2.2.

Таблиця 2.1

Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Змістово-сміслова цілісність висловлювання» ЕГ та КГ

Рівні	ЕГ		КГ	
	Констатувальний етап (%) / кількість діт.	Контрольний етап (%) / кількість	Констатувальний етап (%) / кількість діт.	Контрольний етап (%) / кількість
Високий	17,4% 4 д.	43,5% 10 д.	9,1% 2 д.	18,2 % 4 д.
Середній	52,2% 12 д.	47,8 % 11 д.	68,2% 9 д.	36,4% 8 д.
Низький	30,4% 7 д.	8,7% 2 д.	50% 11 д.	45,5% 10 д.

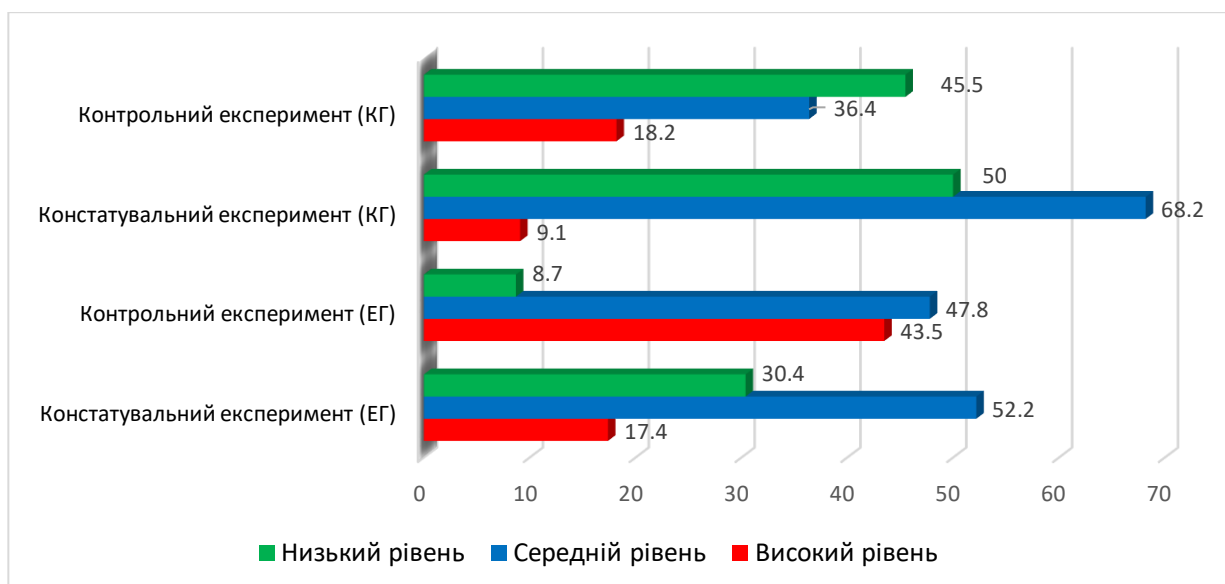

Рис. 2.2. Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Змістово-смістова цілісність висловлювання»
ЕГ та КГ

Критерій «Граматична правильність і мовленнєва оформленість висловлювання»

Узагальнені результати за рівнями представлені в таблиці 2.2. та рис. 2.3.

Таблиця 2.2

Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Граматична правильність і мовленнєва оформленість висловлювання»

Рівні	ЕГ		КГ	
	Констатувальний етап (%) / кількість діт.	Контрольний етап (%) / кількість	Констатувальний етап (%) / кількість діт.	Контрольний етап (%) / кількість
Високий	4,3% 1 д.	39,1% 9 д.	-- 0 д.	13,6 % 3 д.
Середній	17,4% 4 д.	52,2 % 12 д.	40,9% 9 д.	40,9% 8 д.
Низький	78,3% 18 д.	8,7% 2 д.	50,1% 13 д.	45,5% 10 д.

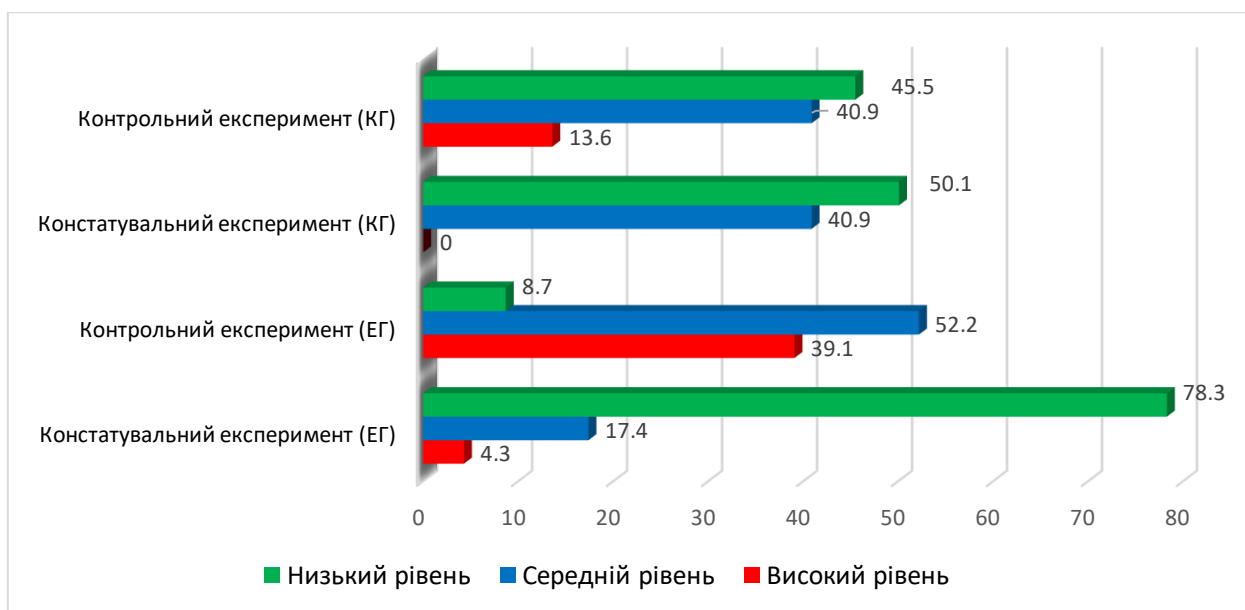

Рис. 2.3. Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Граматична правильність і мовленнєва оформленість висловлювання»

Критерій «Лексичне багатство й мовна точність»

Узагальнені результати за рівнями представлені в табл. 2.3. та рис. 2.4.

Таблиця 2.3

Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Лексичне багатство й мовна точність»

Рівні	ЕГ		КГ	
	Констатувальний етап (%) / кількість діт.	Контрольний етап (%) / кількість	Констатувальний етап (%) / кількість діт.	Контрольний етап (%) / кількість
Високий	13,0% 3 д.	43,5% 10 д.	9,1% 2 д.	13,6 % 3 д.
Середній	26,1% 6 д.	47,8% 11 д.	36,4% 8 д.	50% 11 д.
Низький	60,9% 14 д.	8,7% 2 д.	54,5% 12 д.	36,4% 8 д.

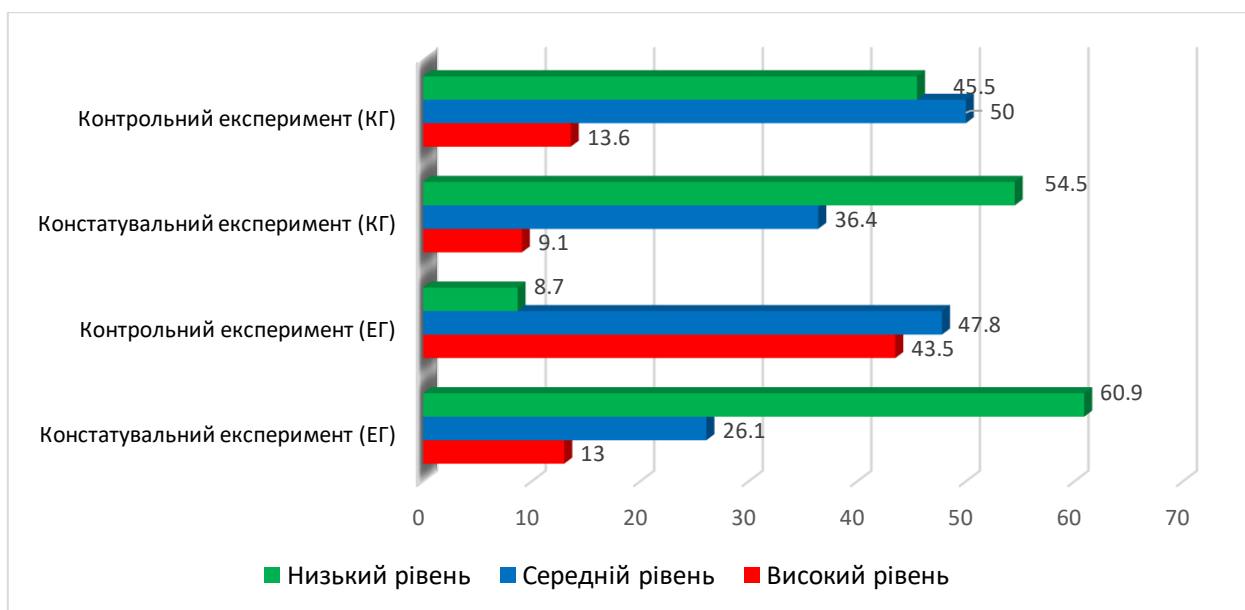

Рис.2.4. Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за критерієм «Лексичне багатство й мовна точність»

Узагальнені результати

Таблиця 2.4

Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ за усіма діагностичними методиками (за результатами контрольного етапу експерименту)

№ п/ п	Критерії	Рівні розвитку монологічного мовлення, % / кількість					
		Високий		Середній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1.	Змістово-смилова цілісність висловлювання	43,5% 10 д.	18,2 % 4 д.	47,8 % 11 д.	36,4% 8 д.	8,7% 2 д.	45,5% 10 д.
2.	Граматична правильність і мовленнєва оформленість	39,1% 9 д.	13,6 % 3 д.	52,2 % 12 д.	40,9% 8 д.	8,7% 2 д.	45,5% 10 д.
3.	Лексичне багатство й мовна точність	43,5% 10 д.	13,6 % 3 д.	47,8% 11 д.	50% 11 д.	8,7% 2 д.	36,4% 8 д.
Середнє значення		42,1%	15,1%	49,3%	42,4%	8,7%	42,5%
Середнє значення для 45 д.		28,6%		45,9%		25,6%	

Таблиця 2.5

Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ

Групи	<i>Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ</i>					
	Високий		Середній		Низький	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
ЕГ	11,4%	42,1%	31,9%	49,3%	56,5%	8,7%
КГ	6,1%	15,1%	48,5%	42,4%	51,5%	42,5%

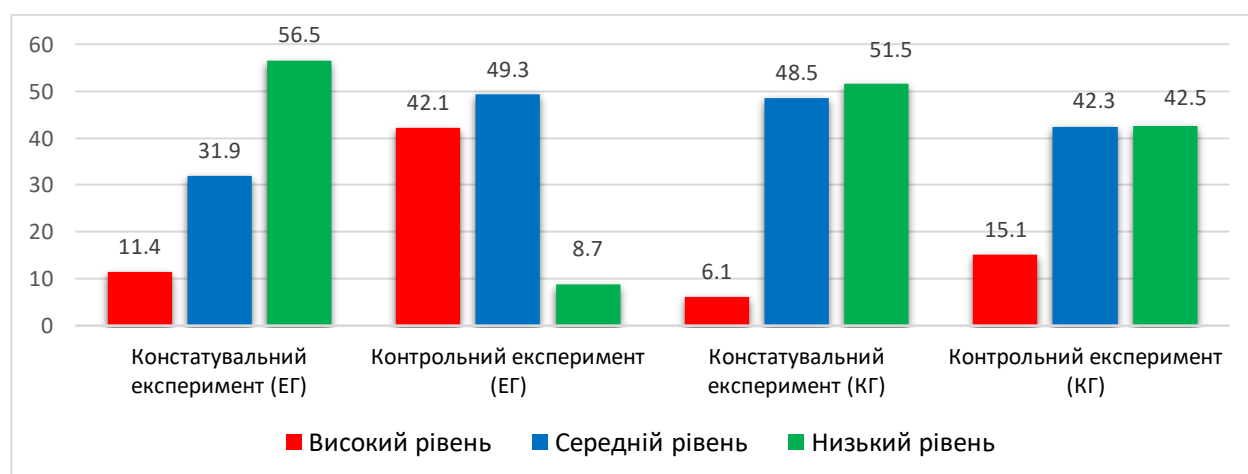

Рис. 2.5. Динаміка рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку

Під час контрольного етапу експерименту було виявлено позитивні зміни в ЕГ за всіма критеріями і показниками: високий рівень розвитку рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку зріс з 11,4% до 42,1%, середній рівень збільшився з 31,9% до 49,3%, а низький рівень знизився з 56,5% до 8,7%. У свою чергу в КГ відбулися незначні зміни. Отримані результати підтверджують, що впровадження методики сторітелінгу в освітній процес сприяє суттєвому підвищенню рівня сформованості монологічного мовлення в старших дошкільників. Значне зростання показників високого та середнього рівнів у експериментальній групі свідчить про ефективність інтерактивних,

творчих завдань для розвитку зв'язного, логічного й граматично правильного мовлення.

Натомість незначні зміни в контрольній групі демонструють обмежену ефективність традиційних методів роботи для досягнення аналогічних результатів. Це підтверджує необхідність використання інноваційних технологій, які стимулюють активність мовлення, сприяють розвитку самостійного та творчого мислення, а також формують уміння послідовно та зв'язно висловлювати власні думки.

Таким чином, результати експерименту дають підстави рекомендувати методику сторітелінгу як ефективний засіб розвитку монологічного мовлення старших дошкільників та її впровадження в практику дошкільної освіти з метою підготовки дітей до шкільного навчання.

ВИСНОВКИ

Мова дітей є важливим інструментом інтелектуального, комунікативного та соціально-емоційного розвитку. Розвинене мовлення забезпечує не лише ефективне сприйняття та передачу інформації, а й сприяє становленню особистості, формуванню здатності чітко висловлювати власні думки, почуття та бажання, а також успішній соціалізації.

Монологічне мовлення виступає структурно цілісним і смислово завершеним компонентом мовленнєвого розвитку, що відображає зміст діяльності дітей і сприяє розвитку логічного мислення, комунікативної компетентності та творчих здібностей. Проведене дослідження засвідчило, що формування монологічного мовлення сприяє розвитку таких особистісних якостей, як ініціативність, комунікабельність, доброзичливість і креативність, а також забезпечує активну участь дітей у різних видах діяльності та творчості. Таким чином, результати дослідження підтверджують важливість систематичного розвитку монологічного мовлення в старшому дошкільному віці як ключового чинника мовленнєвої, інтелектуальної та соціальної підготовки дитини до подальшої освітньої діяльності.

Під час написання кваліфікаційного дослідження було здійснено дефінітивну характеристику понять «мовлення», «монологічне мовлення», «сторітелінг». Охарактеризовано основні поняття на основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури, що дозволило тлумачити їх як основоположні для нашого дослідження.

У процесі дослідження уточнено, що монологічне мовлення є структурно й смислово цілісним видом мовленнєвої діяльності, який передбачає самостійне, логічно вибудоване висловлення думки однією особою. Науковці трактують його як послідовне, внутрішньо організоване мовлення, що складається з взаємопов'язаних частин, об'єднаних спільною темою та композиційною логікою.

Монологічне мовлення включає здатність дитини планувати висловлювання, відбирати відповідні мовні засоби, забезпечувати логічність, зв'язність і завершеність повідомлення. Воно характеризується граматичною організованістю, змістовністю, чіткістю структури та достатнім рівнем самостійності мовленнєвого продукування. Проведений аналіз теоретичних джерел показав, що монологічне мовлення виконує важливі функції у розвитку дітей старшого дошкільного віку: сприяє формуванню логічного мислення, розвитку зв'язного мовлення, підвищенню рівня мовленнєвої компетентності, а також забезпечує готовність до шкільного навчання. Сформованість монологічного мовлення є одним із показників мовленнєвого, інтелектуального та соціального зростання дитини.

Сторітелінг, як зазначають педагогині К. Крутій та Г. Гич, розглядається як педагогічний прийом, основна суть якого полягає у поданні мовної діяльності дітей у формі сюжетної, цікавої розповіді. Використання сторітелінгу забезпечує передачу важливої інформації та вплив на емоційно-мотиваційні та когнітивні процеси дитини. Дана технологія інтегрує досягнення дидактики, психології та акторської майстерності, стимулюючи дітей до творчого вигадування власних історій і активного мовленнєвого самовираження. У магістерському дослідженні теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність сторітелінгу як засобу розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що сторітелінг розглядається сучасними педагогами як інноваційна технологія, що поєднує мовленнєвий розвиток, емоційно-ціннісний досвід та творчість дитини. Його використання сприяє підвищенню мотивації до висловлювання, формуванню образного мислення та розвитку зв'язного мовлення.

З метою дослідження рівнів розвитку монологічного мовлення старших дошкільників ми про провели експериментальне дослідження із 23 дітьми експериментальної групи «Сонечко» та 22 дошкільниками контрольної групи «Ведмежата» Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №50 Вінницької міської ради». Нами було виокремлено критерії, показники та рівні

розвитку монологічного мовлення старших дошкільників за допомогою сторітелінгу.

Нами були розроблені критерії (змістово-сміслова цілісність висловлювання, граматична правильність і мовленнєва оформленість, лексичне багатство й мовна точність), показники та рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

У процесі констатувального етапу експерименту дітям були запропоновані мовленнєві завдання, що дало змогу визначити їхній рівень сформованості монологічного мовлення. Результати показали, що високий рівень продемонструвала лише частина старших дошкільників. Це підтверджує необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу, зокрема впровадження сторітелінгу як ефективного засобу розвитку монологічного мовлення під час занять і у повсякденній діяльності дітей.

У результаті проведеного констатувального етапу експерименту нами виділені наступні рівні розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку:

- *високий рівень* – таких дітей в ЕГ – 11,4%, в КГ – 6,1%. Середнє значення – 8,75%;
- *середній рівень* – таких дітей в ЕГ – 31,9%, в КГ – 48,5%. Середнє значення – 40,2%;
- *низький рівень* – таких дітей в ЕГ – 56,2%, в КГ – 51,5%. Середнє значення – 54%.

Подальший етап нашого дослідження був спрямований на розроблення цілісної системи роботи з дітьми, орієнтованої на підвищення показників, зафіксованих під час констатувального етапу експерименту, а також на визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток монологічного мовлення.

Спираючись на результати теоретичного аналізу науково-методичної літератури, а також ураховуючи дидактичні принципи, структурні компоненти та різні підходи дослідників до трактування педагогічних умов, нами було

визначено комплекс педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку:

- створення сприятливого мовленнєво-творчого середовища;
- стимулювання мовленнєвої активності дітей через емоційно забарвлені ситуації спілкування;
- інтеграція сторітелінгу в різні види діяльності дітей.

У ході експериментального дослідження ми розробили програму «Світ історій» з використанням сторітелінгу, яку впроваджували в роботі з дітьми експериментальної групи. У контрольній групі освітній процес здійснювався за тією ж системою, що й раніше.

Робота з розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в експериментальній групі на етапі формувального експерименту здійснювалася за такими напрямками: урахування педагогічних умов; використання сторітелінгу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

На контрольному етапі експериментального дослідження для визначення рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку були застосовані завдання, що відповідали виокремленим критеріям і показникам та повторювали зміст завдань констатувального етапу. Порівняльний аналіз підсумкових результатів діагностики дітей експериментальної групи засвідчив наявність позитивної динаміки. Це проявилось у збільшенні кількості дітей із високим та середнім рівнем сформованості монологічного мовлення та суттєвому зменшенні показників низького рівня.

Під час контрольного етапу експерименту було виявлено позитивні зміни в ЕГ за всіма критеріями і показниками: високий рівень розвитку рівнів розвитку монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в зріс з 11,4% до 42,1%, середній рівень збільшився з 31,9% до 49,3%, а низький рівень знизився з 56,5% до 8,7%. У свою чергу в КГ відбулися незначні зміни.

Таким чином, результати проведеного експерименту підтверджують доцільність використання сторітелінгу як ефективного засобу розвитку

монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Впровадження в практику закладів дошкільної освіти цілісної, науково обґрунтованої системи роботи, що передбачає добір результативних форм і методів розвитку зв'язного мовлення, забезпечує суттєве підвищення рівня сформованості монологічних висловлювань та сприяє успішній підготовці дітей до шкільного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Бекетова Ю. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку за допомогою мнемотехніки. *Науковий збірник «InterConf»*. 2023. Вип. 174. С. 73-80.
3. Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 384 с.
4. Богуш А. М. Теоретичні аспекти виховання мовної особистості дошкільника. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ: БДПУ, 2005. Вип. 2. С. 21-27.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
6. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2008. 256 с.
7. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи: Навчальний посібник. 3-тє вид., доповн. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 304 с.
8. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення на навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку: підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2022. 344 с.
9. Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. Вип. 7. С. 130-135.

10. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 256 с.
11. Василенко О. М. Теоретичні та практичні питання мовленнєвого розвитку дошкільників засобами театралізованої діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 6. С. 51-53.
12. Васьківська Г. О. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2016. Вип. 1(30). Т. 1. С. 33-38.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт.-уклад. Бусел В.Т.]. Київ-Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
14. Войтко В. І. Психологічний словник. Київ: Вища школа, 1982. 214 с.
15. Впевнений старт. Освітня програма для дітей старшого дошкільного віку Лист МОН від 01.08.2017 № 1/11-7684 / автор. колектив; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. К.: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
16. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.-метод. посібн. Київ: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. 119 с.
17. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. Київ: Профосвіта. 2003. 243 с.
18. Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 188-191.
19. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. у-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. у-т ім. Б. Грінченка. 2020. 440 с.
20. Домрачева І. Р., Аксьонова І. О. Основи мовленнєвої діяльності: навч. посіб. Вінниця: 2018. 101 с.

21. Зав'язун Т. Гармонійний розвиток мовлення та творчої гри основний фактор усунення труднощів комунікації у дошкільників. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ: 2013. Вип. 9. С. 59-71.

22. Закон України «Про дошкільну освіту»: Затверджений Указом Президента України від 08.03.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

23. Зрожевська А. Я. Шляхи удосконалення методики роботи з розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Теорія та практика оновлення сучасної дошкільної освіти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 50-тирічному ювілею соц.-пед. ф-ту. Донецьк: БДПУ, 2010. С. 173-176.

24. Ігри в логопедичній роботі: навчально-методичний посібник / укл. О. В. Чепка. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 181 с.

25. Ігрова скарбничка. Дидактичні ігри для дошкільнят / Упор. Т. І. Янковська, М. Я. Бральчук, О. В. Новицька. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2010. 44 с.

26. Калмикова Л. О. Розвиток мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку: діагностико-розвивальна програма: монографія. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2010. 212 с.

27. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: навчальний посібник. Київ: НМЦВО, 2003. 300 с.

28. Калмикова Л. О., Порядченко Л. А. Розвиток описового мовлення: психолінгвістичний аналіз. *Дошкільне виховання*. 2003. № 4. С. 19-21.

29. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: навч.-метод. пос. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.

30. Калмикова Л. О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 384 с.

31. Кардаш Л. В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. *Наукові записки Київського національного університету: збірник наукових праць*. Київ: Острозька академія, 2015. Вип. 57. С. 54-58.

32. Колеснік К.А. Вплив групової діяльності на розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Розвиток особистості молодшого школяра : сучасні реалії та перспективи: Матеріали III науково-практичної інтернет конференції молодих науковців та студентів /* Упорядники: О.І. Кіліченко, Л.І. Хімчук. Випуск 4. Івано-Франківськ, 2017. С. 210-212.

33. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.

34. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 127-138.

35. Колосова О. Настільно-друковані ігри у роботі з дітьми з ООП. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Вінниця. 2023. Вип. 6. С.243-247.

36. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвого спілкування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції*. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 138-141.

37. Король А.В. Дидактичний матеріал із логопедичного обстеження мовленнєвого розвитку дитини: мовленнєва картка з картинками: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2023. 24, [8] с.: іл., вкладка.

38. Король А.В. Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами: дис. ... доктора філософії. Київ, 2023. 304 с.

39. Король А.В. Пропедевтика мовленнєвих порушень в системі логопедичної роботи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич. 2025. Випуск 86. Том 2. С. 278-283.

40. Король А.В. Психолінгвістичні аспекти засвоєння мови дітьми дошкільного віку. *Особлива дитина: навчання і виховання*. Київ. 2025. № 2(118). С. 22-37.

41. Косенко Ю. М. Сутність дидактичної гри як методу навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8 (18). С. 184-191.

42. Кривошея Т. М., Колеснік К. А., Карук І. В., Похила С. С. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку засобами художньої картини: інтеграція мовленнєвої та образотворчої діяльностей. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2024. Вип. 71. С. 82-90.

43. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. №7. 2017. С.2-6

44. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 65. 2021. С. 24-28.

45. Лапшина І. М., Литовченко В.М. Формування мовної особистості дошкільника. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. Серія: Педагогіка. Вип. 49. Івано-Франківськ, 2013. С. 189-192.

46. Луцан Н. І. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Одеса, Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. 2006. 467 с.

47. Любчак Л. В., Колеснік К. А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.

48. Маліновська Н. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в просторі дитячої книги. *Нова педагогічна думка*. 2023. № 1 (113). С. 56-60.

49. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна, К.І. Волинець та ін. Київ: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.

50. Мироненко О. В., Чкан Л. О. Сторітелінг як лінгводидактична інновація. *Science and education: problems, prospects and innovations: Materials of the 6th International scientific and practical conference (March 3-5, 2021)* CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021. P. 416-418.

51. Опаренко А.С. Дидактичні ігри в педагогіці. *Наукові пошуки: збірник наукових праць молодих учених*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. Випуск 12. С. 115-119.

52. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник / За ред. Г.С. Тарасенко. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.

53. Основи вітчизняної дошкільної лінгводидактики: курс лекцій: навчально-методичний посібник / укл. І.М. Лапшина, К.А. Колеснік. Вінниця: ВДПУ, 2018. 272 с.

54. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 296 с.

55. Паламар С., Науменко М. Сторітелінг у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*. 2019. С. 48-55. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/>

56. Паласкевич І. Л. Організаційно-педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей середнього дошкільного віку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Педагогічні науки. 2017. Вип. 35. С. 250-258.

57. Паласкевич І. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами сюжетних картин. *Молодь і ринок*. 2019. № 3 (170). С. 60-64.

58. Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка. Київ: Пед думка, 2001. 516 с.

59. Пихтіна Н. П. Педагогіка гри: лекції: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 209 с.

60. Подоляк О. Сторітелінг в освіті. Київ: Шкільний світ, 2020. 152 с.

61. Полєвікова О.Б., Левик І.О. Методичні основи розвитку мотивації дошкільників до вивчення рідної мови через сторітелінг. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceeding of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Mlýnský. Ukraine, Kyiv: MCNIP. 2019. С. 369-381.

62. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академ-видав», 2006. 456 с.

63. Попова І. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами віртуальної екскурсії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 71, том 3, 2024. С. 214-219.

64. Рудківська Н. Співвідношення ігор і вправ у забезпеченні розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 41. Том 3. 2021. С. 181-187.

65. Скалацька Т. І. Психологія мовлення як діяльність. Редакційна колегія. 2017. № 4. С. 95-112.

66. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2020. 244 с.

67. Сучасне заняття в дошкільному закладі: навчально-методичний посібник. За ред. Н. В. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2007. 496 с.

68. Темнікова І., Темніков В. Оптимізація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: лінгводидактичний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 83. Серія 5. С. 178-182.

69. Тимощук О. Метод «Сторітелінг». Мистецтво розповідати. *Шкільний світ*. 2018. № 2, січень. С. 5-7.

70. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.

71. Хом'як Н. О. *Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору. Актуальні проблеми початкової освіти: теорія і практика*: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. 2023. С. 146-148.

72. Чекаліна В. А. Формування мовленнєвої компетентності дошкільників у процесі навчання переказу літературних творів. Стандарти дошкільної освіти: дискурс науки і практики. Київ, 2014. С. 325-331. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4579/1/V_Chekalina_04_14_PL.pdf (дата звернення: 08.12.2020).

73. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків: Прапор, 2004. 640 с.

74. Шваничик Л. Розвиток зв'язного мовлення у дошкільнят: посібник. URL: <http://surl.li/jygsqe>.

75. Шопіна М. О. Розвиток мислення дітей 5-9-ти років та підлітків: психологічні особливості розвитку мислення. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 11. С. 16-34.

76. Яворська С., Романюк С. Системний підхід до розвитку зв'язного мовлення дітей у закладах дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 7 (91). С. 141-152.

77. Ягупов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2003. 560 с.

78. Яковенко А. О. Загальнодидактичні аспекти дослідження мовленнєвої готовності до навчання у школі старших дошкільників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 24-те вид. Одеса: Корекц. педагогіка та спец. психологія, 2013. 273-277 с.

79. Я у Світі: програма розвитку дитини від народження до шести років / О. Л. Кононко та ін. Київ: ТОВ «МІЦФЕР-Україна», 2019. 488с.

80. Armstrong D. Managing by Storying Around: A New Method of Leadership New York: Doubleday Currency. 1992. 272 p.

81. Egan K. Teaching as story telling: an alternative approach to teaching and curriculum m the elementary school. London. 1986. P. 132.

82. Kolesnik K.. Couple work as a means of children's speech development. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices: Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference (December 23-24, 2021)* / Gen. Edit. Olha Prokopenko, Tallinn: Teadmus OÜ, 2021. P. 28-31.

83. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Pakhalchuk N., Pokhyla S.. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.

84. Koval T., Kolesnik K., Grab O. Ukrainian folk song creativity as a means of education of younger school students in the conditions of the new ukrainian school. *Viae Educationios: Studies of Education and Didactics*. Vol. 2, № 2, 2023. P. 19-24.

85. Lazarenko N., Kolomiiets A., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*. 2022. 2. P. 123-138.

86. Marius V. Story-telling in the development of imagination and vocabulary of pre-school children. EDU WORLD 2018: The 8th International Conference. P.1-6

87. Rossiter M. Narrative and stories in adult teaching and learning ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education. 2002. No. 241. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED473147>

88. Storytelling. URL: <https://www.armstronginternational.com/culture/davidarmstrong-storytelling-ceo> (дата звернення 08.10.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Апробація основних положень дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка

Сертифікат

Гайдучок Ірини Юріївни

учасника III Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції
**«СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ»**

м. Кропивницький 17 квітня 2025 р.

Кількість годин / кредитів ЄКТС 6 год. / 0,2 кредити

Проректорка
з наукової роботи

Лілія КЛОЧЕК

Додаток Б

**Використання технології «сторітелінг» на занятті з розвитку мовлення
старших дошкільників****Тема:** «Пригоди в казковому лісі»

Мета: розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, вдосконалити вміння висловлювати свою думку; закріпити знання про характер персонажів із казок та передавати своє позитивне чи негативне відношення до них; вдосконалити вміння утримувати в пам'яті текст казки, вчити будувати схему, передавати ключові події за допомогою карток, продовжити вчити дітей переказувати казку опираючись на план-схему; виховувати вміння вислухати до кінця свого товариша, любов до казок.

Обладнання: картки, театр на фартусі, музичний супровід, ілюстрації до казок.

Хід заняття:

Вихователь: Добрий день, дітки, я пропоную вам сьогодні подорож, але не просту, а чарівну подорож до країни казок!

Грає музика. Заходить Котик *(плаче)*.

Вихователь: Котик, що сталося, чому ти плачеш?

Котик: Я гуляв у лісі, і тут здійнявся сильний вітер, він мене дуже налякав і я забув із якої казки! Допоможіть мені будь-ласка.

Вихователь: Дітки давайте разом з вами допоможемо Котику пригадати з якої він казочки. Для цього нам треба потрапити в казковий ліс. Це задача не проста. Треба взятися за руки й промовити чарівні слова. 1,2,3 вітер в казку нас неси!

Звучить казковий вітерець.

Вихователь: Вітерець переніс нас в казковий ліс.

Котик: Саме біля цього пенька все і сталося.

Вихователь: Діти погляньте це ж сторінка із книги казок. Але що це, вона зачаклована. «Для того, щоб сторінку розчаклувати на питання треба відповідати».

1 питання: Дітки, згадайте свої улюблені казки.

(Котигорошко, Попелюшка, Кривенька Качечка, Біда навчить, Солом'яний бичок, Червона Шапочка).

2 питання: Чим відрізняється казка від іншого художнього твору?

У казках завжди чарівний початок; тварини вміють розмовляти; є чарівні предмети, які творять чудеса; казки можуть бути написані автором, а можуть бути народними; казки можуть бути чарівні про тварин та побутові.

Вихователь: Погляньте, після того як ми з вами відповіли на запитання на сторінці з'явилося послання. Це ж карточка, що вона означає?

Правильно! Цікаво, що в нашій подорожі чекатиме на нас далі!?

Котик: Дітки, погляньте, на дереві ще одна сторіночка.

Вихователь: Давайте разом поглянемо! Так, знову зачаклована. Яке ж нас чекає завдання? «Казку за речами впізнай, характер героя називай».

1. «Колосок» (характер героїв – півник добрий, працюючий, старанний; мишенята ліниві, безтурботливі).

2. Червона Шапочка (весела, довірлива, смілива).

3. «Качалка» (лисичка хитра, жадібна, розумна, шахрайка).

Вихователь: Погляньте дітки, розчаклювалась наша сторіночка, знову картка. Що вона означає? Правильно! Жили-були.

Котик: Далі разом вирушаймо, всі підказки позбираймо!

Вихователь: Погляньте, який чарівний метелик сидить на галявині з квітами! Це не простий метелик! А чарівна паличка! Зараз ми з вами почаклуємо і ось ця ромашка перетвориться на співочу! Крібле крабле бум!

Звучить музика. «Ромашка оживає».

Котик: Це ж моя улюблена пісенька! Затанцюйте разом зі мною будь-ласка!

За казками ми пішли!

Не одразу їх знайшли.

Ніжками ми тупали.

Кулачками стукали.

Пам'ятають казки нас.

Нахилились ми на «раз».

А на «два» ми піднялись.

І за руки узялись.

Всі по колу ми пішли.

Наші казочки знайшли.

(Діти виконують відповідні рухи).

Вихователь: Дітки, які ви молодці! Як жваво танцювали! Разом з котиком відпочивали. Відпочили! – Так!

Котик: Погляньте, ще одна підказка!

Вихователь: Так, дійсно, ще одна карточка. Що вона означає? Молодці!

Вихователь звертає увагу на будиночок. Підходимо ближче, бачимо фартух.

Вихователь: Бабуся залишила нам з вами фартух. Приміряю – чарівний! На ньому казка оживає! Давайте разом з вами за допомогою цього чарівного фартушка складемо свою казочку, із щасливим кінцем.

Разом з дітьми вихователь викладає фігури, а діти коментують.

Казка

Жила-була дівчинка. Бабуся подарувала їй червону шапочку. Дівчинка носила її кожного дня і прозвали її за це Червоною Шапочкою. Одного разу пішла вона до бабусі віднести горщик з маслом та пиріжечки. Зустріла вона по дорозі Вовка і розповіла йому куди йде. Вовк побіг короткою дорогою до бабусі, а назустріч йому Наф-Наф. Зрадив Вовк, хотів його з'їсти, а поросятко запросило його в гості, де чекали Нуф-Нуф та Ніф-Ніф. Вовк вирішив схитрувати та з'їсти всіх трьох, але поросятка перед носом Вовка зачинили свій будиночок. Вовк вирішив знову повернутися до Бабусі, а там був Айболить, який зайшов перевірити здоров'я бабусі. А тут і Червона Шапочка підійшла. Пригостила Бабуся їх смачним чаєм, а Вовка сосисками. І залишився Вовк з ними і став охороняти будинок бабусі.

Вихователь: Яку чудову казочку ми з вами придумали! Погляньте, на столі бабусі стоїть миска із салатом, але не простим, а казковим.

Дидактична гра «Збери казку».

Діти складають казку «Три ведмеді».

Котик: Мені так сподобалась ця казка. Шкода, що він не було нічого про Котика.

Вихователь: Наші дітки малюки складають казки залюбки. Завдяки вашій старанності ми отримали ще одну карточку.

Погляньте, яке глибоке озеро! Підійдемо ближче. Що ж тут? У водяній лілії сховалися загадки. Але не прості. Ви загадку відгадайте та перший звук у слові відповіді називайте!

1. Ой набридло на віконці

Все на сонечку сидіть.

Я візьму і покочуся,

Щоб побачити весь світ.

(Колобок)

Перший звук [к].

Приголосний.

2. Допоможе завжди вам,

І птахам і дітлахам,

Він під деревом сидить,

Добрий лікар

(Айболить)

Перший звук [а].

Голосний.

Вихователь: А ось і остання підказка!

Добре ми з вами міркували всі підказки позбирали, тепер ми можемо повернутися до дитячого садка і за допомогою зібраних карточок дізнаємося з якої казки наш Котик.

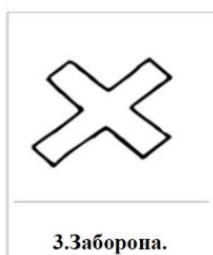
Взялися за руки. 1,2,3 вітерець в садочок нас поверни.

Звук вітру. Дітки повернулися в садочок.

Вихователь: Діти викладають на столі картки Проппа та за їх допомогою складають казку Котик і Півник.

Жили-були котик та півник і були вони у великій приязні. Котик, було, у скрипочку грає, а півник тільки співає.

Котик, було, йде їсти добувати, а півник вдома сидить та хати глядить, То котик, було, йдучи, наказує:

— Ти ж тут нікого не пускай та й сам не виходь, хоч би хто й кликав.

— Добре, добре,— каже півник; засуне хату та й сидить, аж поки котик вернеться.

Навідала півника лисиця та й надумала його підманити. Підійде під віконце, як котика нема вдома, та й промовляє:

— Ходи, ходи, півнику, до мене: що у мене золота пшениця, медяна водиця.

А півник їй:

— То-ток, то-ток, не велів коток!

Бачить лисиця, що так не бере, прийшла раз уночі, насипала півникові попід вікном золотої пшениці, а сама засіла за кущем. Тільки що котик вийшов по здобич, а півник одсунув кватирку та й виглядає. Бачить: нікого нема, тільки пшеничка попід вікном розсипана. Понадився півник:

— Піду-но я трошки поклюю, нікого нема, ніхто мене не побачить, то й котикові не скаже.

Тільки півник за поріг, а лиска за нього та й помчала до своєї хати.

А він кричить:

— Котику-братику, несе мене лиска по каменю-мосту на своєму хвосту.

Порятуй мене!

Котик почув Півничка, щодуху погнався за Лисичкою відібрав в нього півника та й відніс його додому.

З того часу зажили Котик і Півник довго та щасливо. А Лисичку вони більше не бачили.

Котик: Дякую Вам дітки, тепер я все згадав і повернуся до свого друга Півника.

Вихователь: А ми, Котику, подаруємо тобі книжечку «Котик і Півник», щоб ти більше ніколи не загубився.

Котик: Дякую і до побачення!

Додаток В

Картки для складання казок

		
1. Жили – були...	2. Особлива обставина	3. Заборона
		
4. Порушення заборони	5. Герой Залишає домівку	6. Поява друга – помічника

7. Спосіб досягнення мети

8. Ворог починає діяти

9. Перемога над ворогом

10. Погоня (переслідування)

11. Порятунк від переслідування

12. Дарувальник випробовує героя

13. Герой витримує випробування

14. Отримання чарівного засобу

15. Тимчасова відсутність дарувальника

16. Герой вступає у битву з ворогом

17. Ворог переможений

18. Герой отримує спеціальну мітку

19. Герой має виконати складне завдання

20. Герой виконує завдання

21. Герой отримує нову зовнішність

22. Герой повертається додому

23. Героя не впізнають удома

24. Поява фальшивого героя

25. Викриття фальшивого героя

26. Упізнання героя

27. Щасливий кінець

28. Мораль

Додаток Г

Приклади міні-історій та мовленнєвих завдань для стимулювання мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку через емоційно-забарвлені ситуації

Історія 1. «Загублена рукавичка»

Одного зимового ранку Лисеня поспішало до своїх друзів на галявину. Дорогою воно помітило, що в нього з лапки випала улюблена шерстяна рукавичка. Лисеня дуже засмутилося й подумало, що без неї змерзне. Та раптом рукавичка тихенько заворушилася — виявилося, що всередині сиділа маленька Мишка, яка сховалася від холоду.

Завдання:

1. Як почувалися Лисеня та Мишка? Чому?
2. Що б ти зробив (-ла), якби знайшов (-ла) загублену річ?
3. Придумай продовження історії: що тепер мають зробити герої?

Історія 2. «Хмаринка, що загубила свій дощик»

Маленька Хмаринка подорожувала небом і раптом відчула, що її дощик зник. Вона боялася, що більше не зможе поливати квіти. Хмаринка летіла все нижче, аж поки не почула сміх дітей: вони зібрали дощик у калюжах і гралися з ним, плескаючи у воду.

Завдання:

1. Чому Хмаринка засмутилася?
2. Як би ти заспокоїв Хмаринку?
3. Придумай закінчення історії: що зроблять діти з калюжами?

Історія 3. «Смілива Краплинка»

Краплинка жила в теплому морі й дуже боялася підніматися до неба. Але одного дня їй потрібно було вирушити у велику мандрівку. Спочатку вона хвилювалася, проте скоро зрозуміла, що подорож — це цікаво й зовсім не страшно.

Завдання:

1. Які емоції переживала Краплинка на початку? А наприкінці?
2. Розкажи про момент у своєму житті, коли ти теж хвилювався.
3. Як би ти продовжив подорож Краплинки?

Історія 4. «Ведмедик, який шукав друга»

Ведмедик жив у лісі, але часто почувався самотнім. Він соромився знайомитися з іншими звірятами. Одного дня він зустрів Зайчика, який весело стрибав і запросив Ведмедика пограти. Ведмедик спершу розгубився, але наважився піти — і йому стало весело.

Завдання:

1. Чому Ведмедик почувався самотнім?
2. Як змінився його настрій після знайомства із Зайчиком?
3. Розкажи історію про те, як ти знайшов нового друга.

Історія 5. «Фіалка, яка не хотіла розквітати»

Маленька Фіалка соромилася розкривати свої пелюстки, бо думала, що вони недостатньо гарні. Інші квіти підтримували її, казали, що кожна квітка особлива. Одного ранку сонечко ніжно торкнулося її листочків — і Фіалка наважилася розквітнути.

Завдання:

1. Які почуття переживала Фіалка?
2. Чому інші квіти підтримували її?
3. Опиши, якою ти уявляєш розквітлу Фіалку.

Історія 6. «Загадкова нічна зірка»

Однієї ночі Зірочка впала на лісову стежку. Вона світила дуже тьмяно та боялася, що згасне. Та Лисичка, Побігайчик і Совеня вирішили допомогти їй знайти шлях назад у небо. Разом вони створили магічний промінь, що повернув Зірочку додому.

Завдання:

1. Чому Зірочка боялася згаснути?
2. Хто допоміг їй і як саме?
3. Створи власне завершення історії: що сказала Зірочка друзям?

Історія 7. «Доброта їжачка»

Їжачок знайшов у лісі засмученого Жучка, який загубив свою родину. І хоча Їжачок поспішав додому, він вирішив допомогти Жучкові. Разом вони довго шукали й нарешті знайшли родину Жучка.

Завдання:

1. Які почуття відчували герої?
2. Чому Їжачок вирішив допомогти, навіть коли поспішав?
3. Розкажи, як би ти допоміг маленькому Жучкові.

Історія 8. «Хоробрий Ліхтар»

На подвір'ї стояв старий Ліхтар, що світив дуже слабо. Він хвилювався, що колись не зможе більше допомагати дітям знаходити дорогу в темряві. Одного вечора діти принесли йому нову лампочку, і Ліхтарик знову засяяв яскраво.

Завдання:

1. Чому Ліхтар переживав?
2. Що відчув Ліхтар, коли діти про нього подбали?
3. Придумай розповідь від імені Ліхтаря.

Історія 9. «Пташеня, що боялося літати»

Маленьке Пташеня дивилося, як високо літають дорослі птахи, і йому ставало страшно — раптом впаде? Але мама підтримувала його, заохочувала спробувати. Пташеня зробило один помах крильцями... потім другий... і полетіло!

Завдання:

1. Чого боялося Пташеня?
2. Як змінились його емоції після першого польоту?
3. Розкажіть, чого ви навчились.

Історія 10. «Сонячний промінчик і Хмаринка»

Сонячний Промінчик хотів зігріти землю, але Хмаринка затулила сонце. Промінчик засмутився, та Хмаринка пояснила, що хоче дати дощ рослинкам. Вони знайшли компроміс: Хмаринка пустила дощик, а Промінчик зігрів малят, коли дощ скінчився.

Завдання:

1. Чому Промінчик засмутився?
2. Чому Хмаринка так поводитися ?
3. Придумай нову ситуацію, де герої вчаться домовлятися.

Фотозвіт

